Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...тябрьшай 1921 оной ...брин 21-һээ гарана | № 239 (13728) | 1974 оной октябрийн 11, пятница | Сэн 2 мүнгэн

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГШЭД

Гомбожап Дарижапович Мункуевай нэрэ соло Хандагатайн леспромхозой оньһожоруулагдамал доодо складай хүдэлмэришэдэй дунда мэдээжэ болоһоор үнинэй. Гомбожап Дарижапович модо штабель болгон сомодог машинаяа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа шадана. Тэрэнэй эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлһэнэй ашаар вагонуудта модон түргэнөөр ашагдана.

— Гомбожап Дарижаповичай оролдосотой бэрхээр хүдэлһэнэй ашаар бидэ халаан бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэнэбди, — гэжэ бригадир Иван Александрович Плюснин хэлэнэ. Энэ бригадын хүдэлмэришэд 135 мянган кубометр модо вагонуудта ашаха табан жэлэйнгээ даабари болзорһоонь урид, сентябриин 1-дэ дүүргээд, мүнөө 1976 оной түсэбөөр хүдэлжэ байна.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: оператор Г. Д. Мункуев, вагонуудта модон ашагдана.

В. НИКОЛАЕВАЙ фото.

...орхойлхы жэлэй ...ашагай ...хамууд

„ЗАБАЙКАЛЛЕС" КОМБИНАТ ТОДОРХОЙЛХЫ ЖЭЛЭЙНГЭЭ ДААБАРИИЕ БОЛЗОРҺООНЬ УРИД ДҮҮРГЭБЭ

«Забайкаллес» комбинадай коллектив ...гаргашатайгаар һайн шанартай мо...бүри ехээр бэлэдхэхэ гэһэн хүсэл зо...урдаа табяад, эршэтэйгээр хүдэл... Шэнэ онол арга, оньһон техникэ ...нээр хэрэглэнэ. Комбинадаймнай ...хүдэлмэришэд 1,5 халаан соо ...бэлэдхэхэ үндэр бүтээсэ туйлана. ...йгша оной июль һара соо Итанцын ...промхоздо томодхогдоһон бригада эм...гдээ бэлэй. Энэ бригадые дүршэл ...баритай хүдэлмэришэн Л. С. Мель... хүтэлбэрилнэ. Эдэнэр һарадаа 7 ...ган кубометр модо бэлэдхэдэг бо...ой. Мүнөө Хандагатайн, Байгалай ...промхозуудта томодхогдоһон бригаду... эмхидхэгдэжэ эхилээ. Энэ шэнэ ...хэрэглэһэнэйнгээ ашаар модошод ...гаргашатайгаар ехэ модо бэлэдхэнэ.

Баргажанай, Байгалай, Хандагатайн ...промхозуудай коллективүүд һара бү...гөө даабари үлүүлэн дүүргэжэ бай... Бэшэшье олон леспромхозуудай хү...мэришэд оньһон техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглана, хүдэлмэриин сагые хүоздөөр хэрэглэнэ. Энээнэй ашаар модо бэлэдхэхэ даабаряа хододоо үлүүлэн дүүргэжэ, үндэр бүтээсэтэ ажалаараа суурхана.

Баргажанай леспромхозой коллектив һара бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэдэг болоһоор үнинэй. Эдэнэр бүри сентябриин 14-дэ модо бэлэдхэхэ арба һарынгаа даабари дүүргэһэн юм. Байгалай, Итанцын леспромхозуудай коллективүүд мүн лэ модо бэлэдхэхэ даабаряа үлүүлэн дүүргэжэ, социалис мүрысөөндэ эрхимлэнэ. Манай комбинадай леспромхозуудай коллективүүд дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлдэ абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ байнхайнууд. Мүрысөөндэ эрхимлэгшэд мүнгэн шангаар, үнэтэ бэлэгүүдээр урмашуулагдадаг. Тэдэнэй нэрэ хүндэдэ Улаан тугууд үргэгдэдэг.

Хурамхаанай леспромхозой суута хүдэлмэришэн В. П. Парамонов, Баргажанай леспромхозой түрүү хүдэлмэришэд Г. С. Яричин, Социалис Ажалай Герой А. П. Кудряшов гэгшэдэй хүтэлбэридэг бригадануудай коллективүүд юһэдэхи табан жэлэйнгээ даабари дүүргээд, мүноо 1976 оной түсэбөөр хүдэлжэ байнхайнууд. Иимэ ажалша бэрхэ хүдэлмэришэд комбинадтамнай олон ааб даа. Эдэнэй оролдолго шадабариин ашаар лэ ехэ модон бэлэдхэгдэнэ.

Комбинадаймнай коллектив байгша оной октябриин 10-да 3 миллион 195 мянган кубометр модо бэлэдхэхэ арба һарынгаа даабари дүүргээд, ноябриин 1 болотор үшөө 200 мянган кубометр һайн шанартай модо бэлэдхэхээр шиидэнхэй. Манай хүдэлмэришэд дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлдэ эршэ хүсэтэйгөөр хүдэлжэ байна. Эдэнэр урдаа табиһан хараа зорилгонуудаа бодото дээрэнь бэелүүлхэ дүүрэн арга боломжотой.

Д. КОРКИН,
«Забайкаллес» комбинадай түсэблэлгын таһагай начальник.

ТАРГАН МАЛ—ГҮРЭНДӨӨ

ШЭНЭ ГУРИМ

...жэл Ойморой совхоз...л шахан таргалуулха ...мэри түрүүшынхеэ тус...енонуудта даалгагдаба. ...ено 8 хүнһөө бүридэнэ. ...нис А. А. Шестаков ...нэ. Хүн бүхэндэ 80 ...даалгагданхай. Звено ...790 үхэр харуу... Шахан таргалуулха ...звенодо даалгахада ...рээ һайн бэ гэхэдэ, ха...лга ехэтэй болоно, ...дынь: «бултадаа нэгэ...түлөө, хүн бүхэн бул...түлөө» гэһэн дүрим ...талан хүдэлнэ. Хэн ...йнгээ хүдэлмэриин жу...дабал, тэрэнээ бүгэ...түсөөр зүб харгыдань ...даг байна. Тон шухалань гэхэдэ, нэгэн доро олон мал шахан таргалуулхада хүшэ хүрэсэтэй болоно.

Жэшээнь, 120 үдэр соо Шестаковой звено 790 үхэрэйнгөө шэгнүүр 608 центнерээр нэмээһэн байна. Игэжэ үхэр бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэдээ 667 граммаар дээшэлүүлжэ шадаа.

Звенодо салин яажа түлэгдэнэб? Нэгэ малшан 80 үхэр харууһалха ёһотой гээ һэмди. Тиихэдээ үхэр бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэдээ 700 граммаар нэмээхэ, шахан таргалуулха саг соогоо бүхы үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүр 67 центнер хүрэтэр нэмээхэ уялгатай һэн. Центнер бүхэнэй нэмэлтэдэ 8 түхэриг, хүдэлһэн үдэр бүхэнэй түлөө 3 түхэриг 67 мүнгэн ба зональна нэмэлтын 73,4 мүнгэнтэй хамта 4 түхэриг 40 мүнгэн түлэгдэхэ юм.

Һайн шанартай продукци үгэһэнэйнь түлөө энэ звенодо үшөө 1700 түхэриг нэмэжэ үгэхэбди.

Шахан таргалуулха мал ольтирогуудай бэлшээридэ гаргагдаа һэн. Тэндэнь малай тиирэхэ һарабша, дабһан болоод малшадта хэрэгтэй бүхы юумэн урид бэлдэгдээ бэлэй.

Бэлшээридэ гаргахын урда үхэр бүхэниие шэгнээ, шэхэндэнь тэмдэг хээ һэмди. Малшадта түсэб, уялгануудынь ойлгуулагдаа. Малаа бэлшээридэ гаргахынгаа урда нэгэ, гүрэндэ тушааха болоходоо, хоёрдохео шэгнээ һэмди. Харин хоёр нэгэн малшанай харууһалдаг байхада, һара бүри шэгнэжэ, ехэ хүдэлмэри гаргадаг, үхэрнүүдыешье хоёр гурбан үдэр хооһоор хааха баатай болодог байгаабди. Энэ звеногой харууһалдаг гүүртын 429 үхэр 1396 центнер шэгнүүртэйгээр тушаагдаа. Үхэр бүхэн дунда зэргээр 320 килограмм татаа. 43 үхэр тон ехэ шэгнүүртэйгээр тушаагдаа.

Энэ хадаа даб дээрээ яһала һайн дүнгүүд гэжэ тоологдоно. Зүгөөр мал шахан таргалуулха звенонуудай хүдэлмэри саашадаа һайжаруулагдахадаа, бүри һайн үрэ дүнгүүдые харуулхаар хүлеэгдэнэ.

С. ЖАНЧИПОВ,
совхозой ахалагша зоотехник.
Кабанскын аймаг.

...УУЗИКУ ...УРЯАГДАНА

...ган намарай ерэжэ, ...үглөөниинь хүйтэ...амитай боложо эхи... Энээ мүнөө намарай ...н хүдэлмэриин хаһа ...таанагүй ябуулагда... байна. Хартаабха, ...ста болон ниитын ...шэмэтэ тэжээл бо... куузикугай хуряал...алланхай юм. Хүр...совхоздо куузику та...болоһоор хэдэхэн ...үнгэрөө. Жэл бүри ...абагановай даадаг звено анхарал оролдолгын ашаар яһала баян ургаса хуряана. Түс звено шэмэтэ тэжээлээ хуряагаад, машина, тракторта ашажа, малай гүүртэнүүд болон фермэнүүдтэ абаашана. Бэлэдхэгдэһэн тэжээлээ малда гэшхүүлэнгүй, гээлтэ хоролтодо оруулангүй түсхай газарта хадагалдаг юм. Энэ ажалда З. Батомункуева, Д. Норбоева, Б. Самбуев, Г. Шабанов болон бусад эдэбхитэйгээр хабаадана.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА.
Хори.

...АЛИШАДАЙ АМЖАЛТА

...е марта» колхозой ...фермын коллек...эдэхи табан жэлэй ...дэхи, тодорхойлхы ...ажалай эрхим ам...туйлаба. Үнгэрэгшэ ...һарын туршада энэ ...тив 4691 центнер ...аһан байха юм. ...нёдондоной энэ ...һөө 1135 центне... ехэ болоно.

...уринай һаалишад ...эл соо һү үйлэд... түсэбөө дүүргэ...лөө гэжэ онсолон ...лэе. Ажахын һаа...дай дунда социалис ...сөө ёһотой һайнаар ...һэнэй ашаар лэ ...амжалта туйлагда... байна. Мүнөө тэдэнэр ...Октябриин социа... революциин 57 жэлэй ...ндэлэлэй социалис ...өөндэ эдэбхитэй...жагсанхай. Тиигэхэ ...жэл соо һү һааха ...октябриин эсэс ...дүүргэжэ, һайн...болотор жэлэй түсэб...гадуур 450 центнер...бэшэ һү гүрэн...һаахаар зоригжон...шиидэһээ энэ колхо...һаалишад байгша ...хамта дээрэ 1600 ...һү жэлэй түсэбһөө үлүү тушаахань гээшэ.

Ажахын һаалишадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ эндэхи дүй дүршэлтэй нүхэд онсо шалгарна. Жэшээлэн хэлэбэл, һаалиин фермэдэ үни удаанай хүдэлһэн Ксения Сергеевна Русина жэлэй эхинһээ хойшо бүлэг үнеэдһээ 451 центнер һү абаа гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө 2654 килограмм һааһан байна. Октябриин хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ жагсаха зуураа, энэ нүхэр байгша ондо абаһан уялгаяа һайндэр болотор дүүргэхэ гэһэн зорилго урдаа табяад, бүри һайнаар ажаллахые хүсэнэ.

Һаалишад Нина Ведернеева, Александра Хлебалина, Татьяна Енсова, Татьяна Ходоковская, Лариса Бурундукова, Татьяна Базарова, Раиса Бадмацыренова болон бусад социалис мүрысөөндэ һайн дүнгүүдые туйлажа, бусад нүхэдтөө эрхим ажалай үльгэр жэшээ харуулжа ябана.

А. НАГАСЛАЕВ
Улаан-Үдын аймаг.

ОМОЛИИН ТҮРЬҺЭ ЕХЭЭР АБАНА

Байгал далайда шудхадаг Большая речка горхоной эрьедэ загаһа үсхэбэрилгын завод оршодог юм. Эндэ мүнөө ехэ хүлгөөтэй. Юуб гэхэдэ, омолиин түрьһэеэ хаяха саг орожо ерээд байна бшуу. Энэ предприятиин хүдэлмэришэд үдэртөө хэдэн мянган омоли барижа, түрьһыень шахан абаад, Буряадай республикын, Эрхүүгэй областиин загаһа үсхэбэрилдэг заводуудта эльгээнэ. Эндэ нёдондо жэл 1 миллиард 300 миллион түрьһэн абтажа, оронойнгоо загаһа үсхэбэрилдэг заводуудта эльгээгээ бэлэй. Заводой хүдэлмэришэд байгша ондо бүри ехээр түрьһэ суглуулхаар зоригжонхойнууд.

Мүнөө Кабанскын аймагай «Байгал», Карл-Марксын нэрэмжэтэ, «50 лет Октября» колхозуудай загаһашад түс заводой хүдэлмэришэдтэ туһалжа байна. «Байгал» колхозой бэрхэ загаһашан Василий Петрович Марченко жэл бүри Посольскын пунктын хүдэлмэришэдтэ туһална. Тэрэ загаһанай түрьһэ абаха талаар ехэ дүршэлтэй болоһон.

Энэ жэл Василий Петрович Марченкын бригадын хүдэлмэришэд ехэ бэлэдхэл хээ. 4 губшуур түхеэрһэн, уһанай эрьеэр 2 мянган метр газарта дамжуур хэһэн юм.

Энэ бригадын хүдэлмэришэд мүнөө 400 мянган омолиһоо түрьһэ абаад байна. Үшөө 200 мянган омолиин түрьһэ абахаар шиидэнхэй.

И. АРТЮНИН.

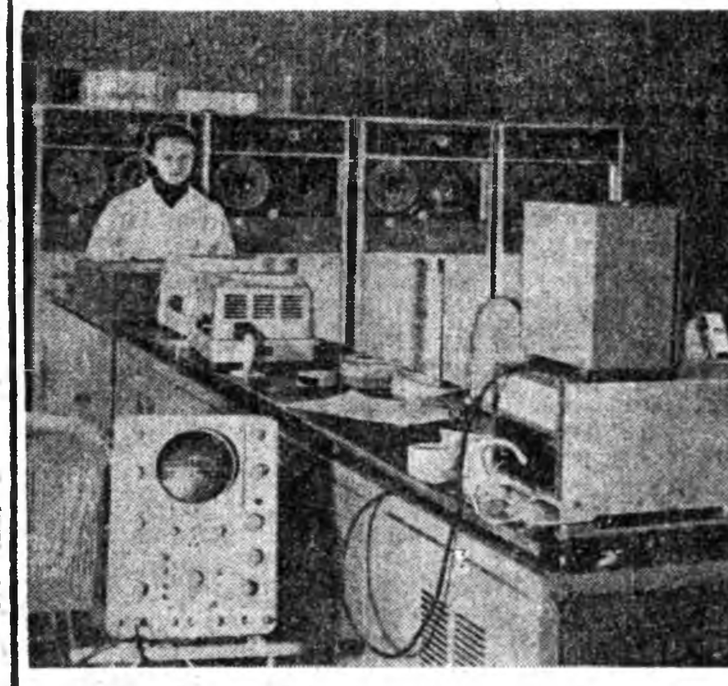

Минск-32 түхэлэй тоо бүридхэлэй машинанууд Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой тоолон тодорхойлолгын түбтэ тодхогдобо. Энэ машинанууд булад шудхалгын, механическа цехүүдэй ажалые зүбөөр эмхидхэхэ хэрэгтэ туһалха юм. Тэрэнэй ашаар байгша оной дүрбэдэхи кварталай түсэбһөө гадуур 134 мянган түхэригэй алмалта хэгдэхээр хараалагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: инженернүүд В. Горохов, Н. Шастина гэгшэдэй Минск-32 түхэлэй тоо бүридхэлэй машинануудай хүдэлмэри шалгажа байна.

ГОРСОВЕДЭЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ СЕССИ

Улаан-Үдын горсоведэй ээлжээтэ VI сесси һаяхан үнгэрбэ. Городой коммунальна ажахын барилгануудай ябаса тухай горгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо Е. И. Мульченкын элидхэл сесси зүбшэн хэлсээ.

Элидхэлшэ, мүн үгэ хэлэһэн хүнүүд энэ асуудалда онсо анхаралаа хандуулжа, коммунальна барилгануудай ябасые гүнзэгыгөөр шэнжэлээ, саашадаа хэхэ ажалаа тодорхойлоо, дутуу дунда зүйлнүүдые хурсаар шүүмжэлээ. Городоо гоё һайхан түхэлтэй болгохо, ногоорууалха, городой ажаһуугшадые гэр һуудалай талаар бүрин хангаха хэрэг Соведүүдэй, бүхы депутадуудай шухалын шухала зорилго гэжэ абаһан тогтоол соогоо сесси онсолон тэмдэглээ.

Сесси һунгагшадай захяануудай хэр дүүргэгдэжэ байһан тухай асуудал хаража үзөө. Олонхи захяануудай дүүргэгдээшье һаань, хэхэ ажал үшөөл ехэ. Һунгагшадай нэгэшье захяа дүүргэгдэнгүй үлэхэ ёһогүй гэжэ сесси дээрэ тэмдэглэгдээ.

Мүн сесси город дотор сахигдаха ниитын гурим тухай хэдэ хэдэн шиидхэбэринүүдые баталан абаа.

М. НИМАЕВ.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА НАМАРАЙ ПААР ХАХАЛАГДАЖА БАЙҺАН ТУХАЙ

1974 оной октябриин 7-ной мэдээн (түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	
Баргажанай	120
Бэшүүрэй	116
Зэдын	63
Яруунын	56
Загарайн	115
Захааминай	80
Кабанскын	95
Хэжэнгын	62
Хурамхаанай	87
Хяагтын	90
Мухар-Шэбэрэй	117
Прибайкалиин	103
Хойто-Байгалай	67
Сэлэнгын	84
Түнхэнэй	59
Улаан-Үдын	114
Хориин	86
Республика бүхыдөө	90

ШЭНЭ ТАСС-һОНИН

ЭБ НАЙРАМДАЛ, АЖАЛ, СОЦИАЛИЗМ ХООРОНДОО ТАҺАРШАГҮЙ ХОЛБООТОЙ

Эб найрамдалай тала баригшадай совет конференци октябриин 9-дэ Москвада нээгдэбэ.

Эб найрамдал сахин хамгаалдаг совет комитедэй түрүүлэгшын орлогшо академик Е. К. Федоров оролто үгэ хэлээ. Делегадуудые, айлшадые, эдэнэй дунда ВСМ-эй Генеральна секретарь Ромеш Чандра түрүүтэй Эб найрамдалай бүхэдэлхэйн Соведэй делегациие, социалис оронуудай эб найрамдалай тала баригшадай түлөөлэгшэдые тэрэ халуунаар амаршалһан байна.

Эб найрамдал сахин хамгаалдаг совет комитедые Арадуудай хани барисаанай ордеоор шагнаһан тухай мэдээсэлые конференцидэ хабаадагшад баяр баясхалантайгаар угтаба.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое конференцидэ хабаадагшад хүндэтэ президиумдэ нэгэн һаналтайгаар һунгаа.

Эб найрамдал сахин хамгаалдаг совет комитедэй түрүүлэгшэ, «Арадуудай хоорондо эб найрамдал бэхижүүлһэнэй түлөө», Уласхоорондын Ленинскэ шангай лауреат, уран зохёолшо Н. С. Тихонов элидхэл хэбэ.

Эб найрамдалай тала баригшадай совет хүдэлөөнэй эдэбхитэд — фабрика, заводуудай түрүүшүүл, хүдөө ажахын ажалшад, мэдээжэ уран зохёолшод, эрдэмтэд, элитэ мэдээжэ ниитын ажал ябуулагшад элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадана.

(ТАСС).

Совет-американ хөөрэлдөөнүүд

Урда тээнь үгэеэ ойлголсоһоной үндэһөөр, амгалан байдал, ядерна тэһэлэлгэ хэлгэтэй холбоотой асуудалнуудаар совет-американ хөөрэлдөөнүүд Москвада эхилбэ.

Ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые газар доро туршалгые болюулха талаар СССР-эй, США-гай хоорондо 1974 оной июлиин 3-да баталагдан абтаһан договорой үндэһөөр эдэ хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэжэ байна. Амгалан байдалда ядерна тэһэлэлгэнүүдые хэхэ тухай хэлсээн шадаал һаа һаяар зарлагдаха хөөрэлдөөнүүдэй үедэ батадхагдаха зэргэтэй гээд энэ договорой гурбадахи статья дотор хараалагдаа һэн.

Һая эхилээд байһан эдэ хөөрэлдөөнүүд ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараахагүй тухай договорто сэхэ хабаатай байна.

СССР-тэ атомай элшэ хүсэ ашаглаха талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо И. Д. Моров совет делегациие толгойлно. США-һаа СССР-тэ байдаг элшэн сайд У. Стессел США-гай делегациие хүтэлбэрилнэ. (ТАСС).

КОСТРОМСКОЙ, ЛИПЕЦКЭ, САРАТОВСКА, АКТЮБИНСКА ОБЛАСТЬНУУД ТАРЯА ГҮРЭНДЭ ХУДАЛДАХА СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУДАА ДҮҮРГЭБЭ

Костромской областиин хүдөө ажахын ажалшад газар тарялангай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдахын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэн, орооһо таряа гүрэндэ худалдаха арадай ажахын түсэбөө дүүргэбэ.

Мүнөө областиин колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд хартаабха, овощ хуряажа дүүргэхэ, намарай паар хахалха, малай үбэлжэлгэдэ бэлдэхэ, газар тарялангай ба мал ажалай бүхы продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэ.

(ТАСС).

* * *

Липецкэ областиин ажалшад КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, үндэр баян ургаса ургуулжа, эмхитэй һайнаар хуряагаад, орооһо таряа гүрэндэ худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэбэ.

Областиин кодхоз, совхозууд 721 мянган гаран тонно таряа бэлэдхэлэй пунктнуудта тушаагаа. Гүрэндэ орооһо тушаажа үргэлжэлһөөр.

Промышленна предприятинуудай, транспортын ба бэлэдхэлэй эмхинүүдэй коллективүүд орооһо таряагаа хуряажа шэрэхэдэнь, хүдөөгэй ажалшадта ехэ туһа хүргэһэн байна.

Саахарай свекло, хартаабха, овощ хуряалгаяа болзор соонь дүүргэхын, намарай паар ехээр хахалхын, малай үбэлжэлгые эмхитэй һайнаар үнгэргэхын тула, түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлдэ хүдөө ажахын бүхы продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ, уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхын тула партийна, совет ба хүдөө ажахын зургаанууд, колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд бүхы хүсэ шадалаа элсүүлжэ байна.

(ТАСС).

* * *

Намарай саг таряашадые улам шамдуулна. Үнгэрһэн долоон хоногой турша соо Россин Федерациин колхоз, совхозуудта 1 миллионһоо үлүү гектар дээрэһээ ургаса хуряагдаа. Сибириин, Алтайн хээрэнүүдэй ... Дурна зүгэй хара хүрьһэгүй зоныя ажахынууд энэ хүдэлмэреэ дүүргэжэ байна.

РСФСР-эй Центральна статистическэ управлениин октябриин 7-ной мэдээнэй ёһоор, республика дотор 70 миллион 678 мянган гектар дээрэһээ орооһото, орооһотобобово ургамалнууд (кукуруза оруулалсангүй) хадагдаа. Энэл талмай дээрэһээ ургаса сохигдон абтаба.

Кукурузын буурсаг хуряаха гээшэ намарай гол шухала хүдэлмэри болоно. 333 мянган гектарһаа кукурузын буурсаг хуряагдаа. Поволжиин, Түбэй-Хара хүрьһэтэ областьнуудай механизаторнууд «полиин хатанай» буурсаг хуряаха хүдэлмэреэ улам эршэмтэйгээр ябуулна. Хойто Кавказда бүхы талмайн табанай хоёр хубиһаа эдеэшэһэн буурсаг абтаһан байна.

1,8 миллион гектарһаа гэхэ гү, али тарилгын 70 процент дээрэһээ наран сэсэг хуряагдаба.

Свекло хуряалга мүн лэ эршэмтэйгээр ябуулагдана. 1,3 миллион гектарһаа гэхэ гү, али саахарай свеклын тариигдаһан газарай 83 процент дээрэһээ энэ ургаса абтаа. 1,8 миллион гектарһаа хартаабха малтагдаба. Энэнь бүхы талмайн арбанай юһэн хуби болоно.

Барайгарай талмай дээрэ хуряалгын хүдэлмэри дүүрэхэ дүтэлөө. 174 мянган гектарһаа энэ үнэтэ хүрпээтэ ургамал хуряагдаба. Барайгарай талмайн дүрбэнэй нэгэ хубинь үлөөд байнхай.

Энэ үе соо 165 мянган гектар талмайһаа кукурузын ногоон эшэ намаа хуряагдаба.

Байгша оной намарай хүдэлмэриин онсо шэнжэнь юуб гэбэл, намарай паар ехээр хахалалга болоно. Ерэхэ жэлэй үндэр баян ургасын үндэһэ һуури табижа, 59 миллионһоо дээшэ гектарта гэхэ гү, али нёдондо жэлэй энэ үеынхиһөө 13 миллион гектараар ехэ намарай паар хахалагдаа. 17,5 миллион гектарта намарай тарилга хэгдэһэн байна.

(ТАСС).

* * *

Саратовска областиин колхоз, совхозууд КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, байгша ондо үндэр баян ургаса хуряажа, таряа гүрэндэ худалдаха социалис уялгануудаа үлүүлэн дүүргэбэ.

Областиин таряашад 3950 мянган тонно таряа Эхэ оронойнгоо амбаарта хаажа, арадай ажахын түсэб 783 мянган тонноор үлүүлһэн байна. Таряа гүрэндэ тушаажа үргэлжэлһөөр.

Үндэр баян ургасаяа хуряажа, гүрэндэ тушаахадань, областиин промышленна предприятинуудай, автомобильна ажахынуудай коллективүүд, мүн Горьковско, Калужска, Костромской, Тульска областьнуудай, Карелиин ба Коми АССР-нүүдэй транспортна эмхинүүд, Совет Армиин сэрэгшэд эдэнэртэ ехэ туһа хүргэһэн байна.

Тариалан дээрэхи намарай хүдэлмэриие түргөөр дүүргэхын, малай үбэлжэлгэдэ һайнаар бэлэдхэл хэхын, түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ газар тарялангай ба мал ажалай бүхы продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилхын, бэлэдхэхын тула, колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, партийна, совет, хүдөө ажахын бэлэдхэлэй органууд бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэ.

(ТАСС).

* * *

Актюбинска областиин хүдөө ажахын ажалшад КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, газар тарялангай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилхын, бэлэдхэхын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, ургаса хуряалгаяа эмхитэй һайнаар ябуулжа орооһо таряа гүрэндэ худалдаха социалис уялгануудаа дүүргэбэ.

838 мянган тонно таряан гүрэндэ тушаагдаа. Энэнь арадай ажахын түсэбһөө 200 мянган тонноор ехэ болоно. Шэниисэ, ешмээн, хара таряа худалдаха түсэбүүд үлүүлэгдээ. Просо гүрэндэ тушааха даабаряа дүүргээгүй байһаар. Таряа тушаажа үргэлжэлһөөр.

Мүнөө намарай хүдэлмэриие түргэнөөр дүүргэхын, газар тарялангай, мал ажалай бүхы продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ дүүргэхын, малай үбэлжэлгые һайнаар эмхидхэхын, ерэхэ жэлэй үндэр баян ургасада үндэһэ һуури табихын тула областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд бүхы хүсэеэ зорюулна.

(ТАСС).

ҮНЕЭДЭЙ ЭДЕЭЛҮҮЛГЭ, ХАРУУҺАЛГА ГУРИМШУУЛХА

Буряадай АССР-эй габьяата зоотехник, 1942 онһоо КПСС-эй гэшүүн Анна Григорьевна Сахарова 34 жэлэй туршада зоотехнигээр, һаалиин фермые даагшаар ажаллажа ябана. Һүүлэй 6 жэлдэ Бэшүүрэй совхозой Шэбэртын һү һаалиин фермэдэ бригадираар ажаллана. Олон жэлдэ хүдэлжэ ябахадаа, үнеэдэй һү шэмэ яажа дээшэлүүлхэб, һүнэй өөрынь үнэ сэн ямар аргаар хямдаруулхаб, һүнэй тоһолигые хайшан гэжэ ехэ болгохоб гэхэ мэтэ олон шухала хэрэгүүдые туршажа, шэнжэлжэ үзэһэн, тэрэнээ үйлэдбэри дээрэ хэрэглэжэ, хүдэлһэн лэ газартаа ажалай амжалтануудые туйладаг байна. Мүнөө эндэ А. Г. Сахарова юһэдэхи табан жэлэй тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлдэ фермынгээ үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхэ, ажалай эмхидхэл гуримшуулха талаар хэжэ байһан оролдолгонууд тухайгаа бэшэбэ. Энэ статья республикымнай колхоз, совхозуудай һаалиин фермын ажалшадта айхабтар туһатай байха гэжэ һанагдана.

ЮҺЭДЭХИ табан жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ фермымнай коллектив оролсоходоо, энэ дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлэй түсэбые үлүүлэн дүүргэхэ зорилго урдаа табяа бэлэй.

Тиигэжэ жэлэй эхинһээ хойшо үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаһан, бии байгаа бүхы мэргэжэл, шадабаряа гаргаһан байнабди. Энээнэй ашаар **энэ жэлдэ фермынгээ үнеэн бүриһөө 2.100 килограмм һү һааха түсэбөө сентябриин 1-дэ 2.183 килограммда хүргөө һэмди.** Бүхыдөө энэ жэлдэ 4.800 центнер һү һааха түсэбөө үнгэрһэн сентябрь һарын 13-да дүүргэһэн байнабди.

Табан жэлэй түсэбэй ёһоор, фермэмнай 15 мянган центнер һү гүрэндэ тушааха ёһотой. Теэд һүүлэй мэдээгээр 18.240 центнер һүн бэлэдхэлэй пунктда оруулагдаа. Тиигэжэ һү гүрэндэ тушаалгаар табан жэлэйнгээ түсэб дүүргээ гээшэбди.

Фермымнай хэдэн һаалишад: **Д. Г. Гармаева, В. И. Уварова, М. В. Конечных, М. Ц. Цыбиков, И. И. Телешева гэгшэд һү һааха табан жэлэйнгээ түсэб дүүргэнхэй.** Жэшээнь, фермымнай үнинэй һаалишан (30 жэлдэ ажаллана) Дулма Гармаевна Гармаева табан жэлэй түсэбөөр 2.547 центнер һү һааха байбал, тэрэнээ 3.212 центнертэ хүргөө. Энэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 2.600 килограмм һү һааха уялга абаһан һаа, юһэн һарын дүнгөөр тэрэнээ 3 мянган килограммда хүргэһэн байха юм.

ЗУНАЙ бэлшээриин үедэ ехэ һү һааха уялга абаһан хадаа бидэнэр үнгэрһэн зундаа хэды ган гасуур болоошье һаань, абаһан уялгаяа бэелүүлжэ шадаабди. **Зунай бэлшээриин үедэ үнеэн бүриһөө 1.200 килограмм һү һааха гэһэн уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэжэ, май — август һарануудта тэрэнээ 1.251 килограммда хүргөө һэмди.**

Зунай сагта, илангаяа үнгэрһэн зун, гансахан бэлшээридэ найдаад байхын аргагүй һэн. Тиимэһээ бүхэли зундаа һолоомоо жэжээр хэршэжэ, тэрэнээ гурилтай худхажа, бурдууг болгоод, үнеэдтээ үгөөбди. Июль һараһаа фермэ шадар таригдаһан зелёнкоёо өөһэдөө сабшажа, үдэртөө 6 тэргэ ногоо үнеэдтээ үгэжэ байгаабди. Тодорхойлбол, **үнеэн бүридэ үдэртэ 10 килограмм сабшагдаһан ногоон эдюулэгдээ.**

Иимэ тэжээл эдюулхын тула зунай бэлшээриин үдэрэй гурим хубилгагдаа һэн. Һолоомотой бурдуугаа үдын һаалгын үедэ үгэжэ, ногоон тэжээлээ үдэшын 11 часһаа һүниин 2 час хүрэтэр эдюулдэг байгаабди.

228 үнеэтэй манай фермэдэ штадай ёһоор 6 малшан табигданхай. Тэдэнэрэй 4-нийнь үдэртөө ногоо сабшажа, зуһаланда зөөдэг уялгатай. Нүгөө хоёрынь үнеэдээ адуулдаг һэн. Бэлшээриин биргүй байһые хараада абажа, үнеэдээ һүниин 2 часһаа үглөөнэй 6 час хүрэтэр бэлшээдэг болообди. Тиигэжэ үнеэдээ үглөөнийнь 6-һаа 8 час хүрэтэр, үдэрынь — 13 часһаа 15 хүрэтэр, үдэшэнийнь — 9-һөө 11 час болотор һааха гурим зохид гэжэ тоологдоно.

Һү ехээр һаахын тула зуһалангһаа саг соогоо үбэлжөөндөө зөөхэ хэрэгтэй. Бидэнэр энэ жэл августын 25-да үбэлжөөндөө зөөгөө һэмди. Ушар юуб гэхэдэ, энэ үедэ кукуруза болон силосэй бусад ургамалнууд хуряагдажа, малдаа тэрэниие нэмээжэ эдюулхэ, тэрэнэй һууряар үнеэдээ бэлшээхэ арга олдохо байна бшуу.

ТИИГЭЖЭ сентябрь һарада үнеэдэйнгээ һү шэмэ алдангүйгөөр гараабди. Силосэй ногооной хуряагдажа дүүрэхэдэ, үнеэдтээ зелёнко сабшажа үгэлсөө, бага зэргэ үбһэ эдюулжэ эхилээбди. Хэрбээ зундаа үнеэдтээ үдын халуунай үедэ бурдууг уулгадаг байгаа һаа, үбэлжөөндөө буухалаараа тэрэниие үглөөгүүр, үдэшэлэн үгэдэг болоо һэмди. Үдэрынь үнеэгээ һаахадаа гурил хуурайгаар үгэдэг заншалтайбди.

Яахадаа гурил гэжэ нэрлэнэбиб гэхэдэ, бидэнэр малдаа хүртэһэн тарягаа ДКУ-гаар бутаргадаг бэшэ, харин ёһотой тээрмээр татажа, гурил болгодог байнабди. Энэ ушартал таряа талхан аша үрэеэ хүсэдөөр үгэхэ жэшээтэй. Юрэдөө, **һаалиин малда үгтэхэ таряае залхуурангүй һайса тээрмэдэжэ, гурил болгохол хэрэгтэй гэжэ һанагшаб.** Тиигэбэл, тэжээлэй едкницэ бүхэн малай бэедэ шэнгэн, ашаг үрэеэ хүсэдөөр харюулха байнал.

Мүн үбһэ, һолоомоёо шэгнүүрээр абажа, бүтүү хорёо соо буулгаад, тэрэнээ суургалдаг заншалтайбди. Мүнөө үедэ **фермымнай газаа 1.200 центнер үбһэн, 2.000 центнер һолоомон буулгагданхай. Үшөө 1.000 центнер үбһэн үгтэхэ.** Бүхы үбһэмнай тюк болгогдоһон хадаа, тэрэниие гаргашалхада амар юм. Эдэ үдэрнүүдтэ **үнеэн бүридэ 2 килограмм хүртэхөөр үбһэн үгтөө.** Тиимэһээ һаалишан бүхэн 25 үнеэтэй хадаа **2 тюк үбһэндэ хүртэхэ** жэшээтэй.

Гурилаа мүн лэ шэгнүүрээр гаргашалнабди. Сүүдхэдэ 3 тонно уһанда бурдууг бэлдэгдэнэ. Тэрээндэ 2 центнер жэжээр хэршэгдэһэн һолоомон, 3 центнер гурил ороно, дабһан нэмэгдэнэ. Энээнээ бага зэргэ эһээн татаад, 8 тонно болоторнь уһаар шэнгэрүүлнэбди. Тиигээд тусхай насосоор һоруулжа, малай байрада тодхогдоһон ехэ амһарта руу хэгдэнэ. Тэндэһээ һаалишад үнеэдтээ хүнэгөөр зөөжэ үгэдэг байна. Һаалишад өөһэдөө мэдээд, үнеэдтээ 2—3—4 хүнөг уулгадаг байна. Үлөөшэ 7 центнер гурилаа һаалишадта үнеэдэйнь тоогоор, һааһан һүнэйнь зэргээр хубаажа үгэнэбди. Тиигэжэ **фермэдэмнай сүүдхэдэ 10 центнер гурил гаргашалагдана** гэхэ гү, али үнеэн бүридэ 2 килограмм, һаагдаһан литр һүндэ 400 грамм гурил хүртэнэ бшуу.

Малай хобто хобоо соо үлэһэн тэжээлые (үбһэ, силос) наринаар суглуулаад, үнеэдэй үдэртөө гараад ябадаг газарта обоологдодог гуримтай. Үнеэд газаа гараад ябахадаа тэрэниие хоглодог байха юм.

Үнеэдэй бэеын муудахагүйн, ототой байхынь, хээлиинь һайнаар түлжэхын тула үбэлдөөшье тэдэниие газаа гаргажа ябуулдаг байнабди. Ехэ һалхи шуургатай, угаа хүйтэн үдэрһөө бэшэ сагта үнеэдээ үдэрэй 3 часһаа 5 час хүрэтэр газаагуур ябуулдаг гээшэбди.

ҮНЕЭДЭЭ аубөөр, һайнаар һааха гээшэ ехэ удхатай шанартай юм. Манай фермэдэ үнеэднай оньһон аргаар, машинаар һаагдана, һаалишан бүхэндэ 25 үнеэд даалгагданхай.

Фермымнай һүрэг гол түлэб залуу үнеэдһээ бүридэнэ. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада 187 гунжадые абажа тугаллуулаад, 45-ыень голодоһондо гаргаа һэмди. Тиигэжэ 228 үнеэдэймнай 142-ынь 1—2—3 тугаллаһан болоно.

Залуу гунжадай тугаллахада гараар 10 үдэр, бэшэ үнеэдые 7 үдэр һаагаад лэ саашань машинаар һаажа оронобди. Зарим газарта машинаар һааһанай удаа үнеэдэй дэлэндэ үлэһэн һү гараар һаажа абадаг ушар бии. Энээниие тон буруу, бүтэхэгүй юумэн гэжэ хэлэлтэй. **Бидэнэр бүхы үнеэдээ машинаар лэ хоёр дахин һаадаг гээшэбди.** Хэрбээ машинаар һааһанай хойно дэлэндэнь һүнэй үлэһэн шэнги байгаа һаань, хүхүүрнүүдыень мулталжа абаад, хүхэ дэлэнгыень һайса эльгээд, нидхэрээд, аппарадаа дахин углажа, машинаар һаажа оронобди. Энэ ушарта эгээн тоһолиг ехэтэй, үдхэн һүнийнь абтана бшуу. Юрэдөө, үнеэн бүхэниие нигэжэ хоёр удаа һааха хэрэгтэй гэжэ һанагдана. Зүгөөр гараар лэ шоборжо болохогүй. Мүнөө үнеэднай дадаад, гараар һаахада һүеэшье табижа үгэхэеэ болинхой.

Үнеэдэй һү шэмыень зүбөөр тодорхойлхын тула һарада гурба дахин шалгалтын һаалга хэдэг заншалтайбди. Энээниие фермын тоо бүридхэгшэ (өөрөө техник-үрэжүүлэгшэ) эмхидхэдэг уялгатай. Энэ тоо бүридхэлэй ёһоор, ямар үнеэнһээ һарадаа хэды шэнээн һүн һаагдааб гэжэ тодорхойлогдодог гээшэ. Хожомоо энээнэй дүнгөөр ямар үнеэе голодоһондо гаргаха асуудал шиидхэгдэдэг байна.

МУУ, шэмэ багатай үнеэдээ голодоһондо гаргаад, орондонь һайн малтай боложо шадаха хэрэгтэй. Тиимэһээ бидэнэр **гунжадай тугаллахаһаа 3—4 һарэ урид абажа уяад, бусад үнеэдтэй адли эдеэлүүлдэг гээшэбди.** Гансал гурил хуурайгаар үгтэдэггүй.

Гунжан үнеэд дүршэл ехэтэй һаалишадта даалгагдадаг. Манай фермэдэ энэ хүдэлмэридэ һаалишан Ирина Ивановна Телешева даданхай. Гунжадые тугаллахаһаань урид фермын эдеэндэ һургахаһаа гадна, хүхэ дэлэнгыень нидхэрдэг, эльбэдэг гуримтай.

Мүнөө фермэдэмнай һү шэмэ ехэтэй залуу үнеэд олон боложо байна. Жэшээнь, һаалишан Нилсагаевада даалгагдаһан Волга гэжэ үнеэн үдэртэ 28 литр, Буря — 27 литр һү үгэнэ.

Һаалишаднай үнеэдээ эдеэлүүлхэдээ шадабари ехэтэй болонхой. Үбһэ, силос үнеэдтэ адлирхуугаар үгтэнэ. Зүгөөр бурдууг, хуурай гурил һү шэмынь зэргээр үгтэдэг.

Һү ехээр һаахын тула фермын **нэгэшье үнеэе һубайруулхагүй гэжэ оролдошобди. Һубайрдагшьегүй.** Олон үнеэд жэлдээ хоёр тугал (жэлэй эхиндэ тугаллаад, һүүлдэнь баһа түрэдэг). Тиигэжэ жэл бүри фермын зуун үнеэн бүриһөө 91—93 тугал түлжүүлэгдэдэг гээшэ. 1972 ондо фермын 230 үнеэдһээ 251 тугал абтаа һэн.

Мүнөө үедэ фермэмнай үбэлжэлгэдөө хүсэд бэлэн болонхой. Урда жэлнүүдтэ оньһон хамуураар этэрэгдэһэн шабааһан тракторай тэргэ соо хэгдэжэ, тэрэнэй дүүрэхэлээр лэ трактораар шэрэжэ гаргаха хэрэгтэй байдаг һэн. Тиимэһээ трактораа фермэһээ холо ябуулха аргагүйдэгшэ бэлэйбди. Харин мүнөө жэлдэ ехэ нүхэ малтажа, фермэһээ оньһон аргаар сэбэрлэгдэһэн гурбан үдэрэй шабааһан тэндэ багтадаг болоо. Тэрэ нүхэн дээрээ зузаан хабтагай табижархихада нилээд ехэ зай гаража үгөө, трактораа иишэ тиишэнь ябуулжа, тэжээл зөөхэдэ зохид болонхой. Нүхэн соохи шабааһан тусхай удхууртай транспортёроор гаргагдажа, тэргэдэ ашагдана. Энээндэ хэдэхэн минута хэрэгтэй.

Юһэдэхи табан жэлэй һүүлшын жэлдэ бүри ехэ һү һаахын түлөө тэмсэнэбди.

А. САХАРОВА,
Бэшүүрэй совхозой Шэбэртын һү һаалиин фермын бригадир.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Буряадай АССР-эй габьяата зоотехник А. Г. Сахарова. 2. Шэбэртын фермын түрүү һаалишад, һү һааха табан жэлэйнгээ түсэб дүүргэгшэд (зүүн гарһаа) И. И. Телешева, Д. Г. Гармаева, В. И. Уварова.

А. БОРИСОВАЙ фото.

ХАНИ БАРИСААНАЙ АША ҮР[...]

Григорий ШИРШИН,
КПСС-эй Тувын областной комитедэй нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй депутат

Советскэ Союзай бүридэлдэ Тувын орон сагһаа хойшо гушан жэл үнгэрбэ. Энэмнай түүхын хэмжээгээр багахан болзор мүн. Гэбэшье энэ үе соо Тувада социально-экономическа, соёлой ехэ хубилалтанууд хэгдэһэн байна.

Имагтал 1930 ондо совет эрдэмтэдэй туһаламжаар тува арад өөһэдын үзэг бэшэгтэй болоо һэн. Харин мүнөө урдань нүүдэл байдалтай байһан малшадай бүхы үхибүүд юрэнхы эрдэмэй 168 һургуулида һурана. Юрэнхы эрдэмэй дунда һургуулида бүгэдэ ниитээрээ оролго дүүрэжэ байна. Багшанарай ба политехническэ институдууд, тусхай дунда һуралсалай табан һургуули эндэ бии. Республикын 10 мянган хүн зондо абабал, 200 студент тоологдоно. Энэнь США-гайхиһаа, Англиинхиһаа гү, али Францинхиһаа дээшээ юм.

Гушан жэлэй турша соо Тувада 40 гаран предприяти баригдаа. 1944 онойхитой жэшэбэл, промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 47,5 дахин урган дээшэлһэн байна. Гушан жэлэй урда тээ жэлэй турша соо үйлэдбэрилэгдэдэг байһан юумэн мүнөө хэдэн үдэр соо бүтээгдэнэ: электрын элшэ хүсэн — хоёр, шулуу нүүрһэн — табан, хирпинсэ — дүрбэн, колбасагай ба кондитерскэ зүйлнүүд арбан хоёр үдэрэй турша соо үйлэдбэрилэгдэнэ.

Арад зоной ажал хүдэлмэридэ хабаатай байлга үндэһөөрөө хубилаа. 1945 ондо Тувада хүдэлмэришэд ба алба хаагшад оройдоол 9,4 процент, колхозниигууд — 19,6 процент, харин хүн зоной 70,8 процентнь үмсэ таряашад байһан юм. Мүнөө манайда хүдэлмэришэд — 64 процент, алба хаагшад — 16 процент, колхозниигууд ажал хэхэ шадалтай хүн зоной 20 процентнь болоо.

Ямар юумэнэй ашаар республика дотор экономическа иимэ ехэ хүгжэлтэ туйлагдааб, социальна асари ехэ хубилалтанууд хэгдээб, хайшан гээд Тува феодально-барга заншалта байдалһаа социалис байгуулалтада ороо гэжэ тува хүн бүхэнһөө асуугаа һаатнай, тэрэ бодолгото болонгүй, ингэжэ харюусаха: бүхы ороной аха дүү арадуудай һайн дуранай туһаламжын ашаар, ленинскэ национальна политикын ашаар иимэ ехэ амжалта илалта туйлаабди. Энэнь хэтэрмэ хүхирүү үгэнүүд бэшэ. Фабрика, заводуудые барижа, ашаглалгада оруулхын тула хэр угһаа хойшо нүүдэл байдалтай малшад хаанаһаа мүнгэн һангай хэрэгсэлнүүдые, шухала техникэ, мэргэжэл шадабаритай кадрнуудые олохо байгааб.

Тувын хэр угай һалбари — мал ажал таригдахаар бэшэ болотороо хубилаа. Урдандаа байгаалиин үзэгдэлнүүдһээ ба элдэб үбшэн тахалһаа бэеэ аршалха аргагүй, таһархай мал ажалай отаранууд байһан һаа, харин мүнөө эрдэм наукада үндэһэлэн, түсэбэй үндэһөөр хүгжэжэ байдаг оньһожоруулагдамал хүсэтэ хамтын ажахынууд болоһон байна. 1946 онһоо 1974 он болоторхи үе соо республика дотор адууһа малай тоо толгой хоёр дахин үргэдэжэ, 1,5 миллиондо хүрэһэн байха юм.

Тувын хүдөө ажахы олон һалбаритай болонхой. 1944 ондо энэ хизаар нютагай тарилгын талмай 57 мянган гектар байһан һаа, 395 мянга гектар хүрэтэр үргэдхэгдэһэн байна. Мүнөө республикын колхоз, совхозууд хэдэн арбаад мянган тонно таряа, тарган мяха, һү, хэдэн мянган тонно нооһо гүрэндэ худалдана. Газар таряалан дээрэ, мал ажалай фермэнүүдтэ мүнөөнэй оньһон техникэ, түхеэрэлгэ хүдэлнэ. Эдэ бүхы аша үрэтэй хубилалтануудай ашаар 30 жэлэй турша соо хүдөө ажахын бүхы продукциин хэмжээн 19 дахин урган дээшэлээ.

Тувын бүхы экономико оронойарадай ажахыһаа тусгаарлагданги байдаггүй, байжа шадахашьегүй. Бүхы ороной экономикын хурдан түргөөр хүгжэхэ бүринь республикын арадай ажахы улам үргэнөөр һалбарна. Ороной бусад республиканuудта орходоо нилээд доошоо хэмжээтэй байһан Тувын экономико ехээр хүгжэһэн байна. Мүнөө автономито республикын хото городууд, һуурин тосхонууд электрижүүлэгдээ. Электро-дамжуулгын лининүүд баригдажа, Сибириин нэгэдэмэл элшэ хүсэнһөө зайн гал абадаг болообди. Үндэр хада дээгүүр Ак-Довурак-Абаза гэжэ автомобилиин харгын баригдажа, ашаглалгада оруулагдахадань, Тува Красноярай хизаарай урда захын түмэр замай станцинуудтай холбоотой болоһон байна. Эдэ бүгэдын ашаар республикын баруун районуудһаа ашаа зөөлгэ гурба дахин ехэдхэгдээ.

Иимэ олон жэшээ дурдажа болоно. [...] ажабайдалаймнай бүхы һалбаринуудта: [...] наукада, һуудал байдалда, соёл культу[...] искусствада туйлай ехэ нүлөө үзүүлээ. [...] колхоз, совхоз бүхэн өөрын стади[...] спортын залнуудтай, талмайнуудтай, [...] ордонтой гү, али клубтай, библиотекэт[...] лонхой. Телевизор, автомобиль, комму[...] хэрэгсэлнүүд, машинанууд, приборнууд [...] бүгэдэ тува арадай баян дэлгэр бай[...] гэршэ болоно.

Үхибүүднай ороной олон дээдэ һург[...] нуудта һурадаг юм. Ород хэлэ һайназ[...] далһан ушарынь тува арадай ажаба[...] ехэ хубилалтануудые хээ. Нютагай газет[...] эдэнэй дунда тува хэлэн дээрэ гарадаг [...] үдэр бүри 47.5 мянган хэһэгээр хэбл[...] Ород ба дэлхэйн литературын зохё[...] манай хэлэн дээрэ хэблэгдэн гараа. Т[...] уран зохёолшодой зохёол бүтээлнүүд ор[...] лэн дээрэ оршуулагдан, хэблэгдэһэн [...] СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат С. [...] «Таряашанай үгэ» гэжэ тууҗа хэдэ [...] хариин гүрэнүүдтэ хэблэгдээ.

Манай гайхамшаг дуушан Надежда [...] наягай хөөрөөн ой ухаанда ээлүүдгүй [...] хино, 1972 ондо Францийн Тулуза [...] үнгэргэгдэһэн дуушадай уласхоорондын [...] курсдо хабаадахадаа, тэрэ ехэ амжалт[...] лажа, гол шанда хүртөө һэн. Советск[...] зай түлөөлэгшэ гэжэ тэрэ журналист[...] мэдээжэ һааб даа. Теэд ямар яһанай бо[...] та гэһэн асуудалда харюу абахадаа, [...] тернууд ехал гайхан гэлыдэбэ: «Тув[...] гээшэ хэд болоноб?»

Советскэ Союз гэжэ нэгэ Эхэ оронто[...] дэб үндэһэ яһатанай эбтэй эетэй, ал[...] бүлэ соо ажаһуудаг бага арадай түлөө[...] болонобди. Энэ Эхэ орон бидэнэртэ эр[...] лөө олгоо, маанадые барга бүдүүлиг, [...] хэлэн хооһон байдалһаа гаргаа. Ингэжэ [...] үхибүүд, ашанар зол жаргалтай болоо[...] Тува арадай энэ этигэл найдабариие, [...] һайхан һанал бодолые нэгэ юумэн со[...] элирхэйлжэ шадаха: 30 жэлэй турша со[...] вын арад зоной тоо хоёр дахин ол[...] (мүнөө 250 мянга шахуу болообди), [...] соо хүн зоной дундуур наһан 49-һөө 70 [...] хүрэтэрөө дээшэлээ.

(АП[...])

МҮНӨӨНЭЙ АГУУ БАРИЛГА

ХАРЮУСАЛГАТАЙ ЗАХИЛ

Улаан-Үдын хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг заводой коллектив оронойнгоо олохон область хизаарнуудһаа захил абана. Эндэ Ангар, Днепр, Обь мүрэнүүд дээгүүр табигдаха хүүргэнүүдэй хэрэгсэлнүүд бүтээгдэнэ. Байгша оной июнь һара соо түс заводой коллектив «Бамстрой-путь» управленидэ захил абаба. Байгал-Амарай түмэр замай барилгада хабаадалсаха болоһондоо түс заводой хүдэлмэришэд ехэ баясаһан юм.

Эдэнэр байгша он соо 430 тонно продукци гаргажа, БАМ-ай барилгашадта эльгээхэ даабаритай. Дүршэл шадабаритай, ажалша бэрхэ мэргэжэлтэд энэ замай барилгада хэрэгтэй хэрэгсэлнүүдые бүтээнэ.

БАМ-ай барилгашадай захилаар хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ тусгаар гурбадахи цех нээгдэбэ. Энэ цехэй хүдэлмэришэд һайн шанартайгаар продукци гаргахын тула оролдоно. Владимир Неродовой хүтэлбэрилдэг бригадын хабсаргагшад халаан бүрингөө даабари 15—20 процентээр үлүүлэн дүүргэжэ, бүхы продукцияа эрхим шанартайгаар бүтээнэ. Бригадынь гэшүүд электрогагнууршанай, слесарь хабсаргагшын мэргэжэлнүүдые шудалһан юм.

Бригадынь гэшүүд алишье ажалаа тэгшэ һайнаар бүтээжэ, үндэр бүтээсэ туйлана. Николай Ребри дүй дүршэлтэй бэрхэ слесарь юм. Халаанайнгаа даабари 26—30 процентээр үлүүлэн дүүргэнэ.

Ойрын жэлнүүдтэ гурбадахи цехэй коллектив БАМ-ай барилгашадай захилаар бүри ехэ продукци гаргадаг болохо юм. Энэ харюусалгатай, хүндэтэй захилые саг болзор соонь дүүргэхын тула түс цехэй хүдэлмэришэд мэргэжэл шадабаряа улам дээшэлүүлнэ. Үдэр бүри улам габшагайгаар хүдэлжэ, һайн шанартай продукци ехээр гаргана.

П. БУРМАКИН.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. (зүүн гарһаа) бригадир В. Неродов слесарь хабсаргагша Н. Ребри гэгшэд ажал хүдэлмэри тухайгаа хөөрэлдэнэ. 2. Слесарь Т. Миронова ажалдаа.

Зурагуудынь авторай.

БРИГАДНА АЖАХЫН ТООСООНДО — ҮРГЭН ДЭЛИСЭ

МОСКВА. (ТАСС-ай корр.). Социалис Ажалай Герой Н. А. Злобиной хүтэлбэрилдэг «Зеленоградстрой» управлениин бригадын 1970 ондо дурадхаһан бригадна ажахын тоосооной онол аргаар барилгашадай 12 мянга гаран коллектив мүнөө хүдэлдэг болонхой. Энэ коллективэй үүсхэлые КПСС-эй Центральна Комитет һайшаан дэмжээ һэн. Ажалай эмхидхэлэй ба түлөөһэнэй шэнэ гуримаар байрануудһаа гадна, мүн промышленна үйлэдбэриин байшангууд, шахтанууд, хүүргэнүүд, инженерна түхеэрэлгэнүүд баригдана.

• •

Энэ онол аргын үргэнөөр дэлгэрхын тула ямар хэмжээ ябуулганууды бэелүүлхэ хэрэгтэйб гэһэн асуудал Москвадахи бүхэсоюзна семинар дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. СССР-эй Госстройн, Барилгын ба промстройматериалнуудай хүдэлмэришэдэй профсоюзай ЦК-гай, СССР-эй ВДНХ-гай үүсхэлээр иимэ семинар зарлагдаһан байна.

Барилгашад, министерство болон албан зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд бригадна ажахын тоосоо нэбтэрүүлдэг дүй дүршэлөө халан абалсаһан, шухала хэмжээнүүдые хараалһан, бригадануудай ажахын тоосоогоор Москвада бүтээгдэжэ байгаа барилгануудые караһан байна.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

ОРДЕНТО ТОКАРЬ

Сэлэн-Дүүмын заһабарилгын-механическа заводой хэдэн зуун хүдэлмэришэдэй дунда шалгарһан, солото хүнүүд олон юм. Тэдэнэй нэгэн, эрхим токарь-расточник, уралан наринжуулагша Иннокентий Яковлевич Кулаков болоно.

Мүнөө бидэнэр Иннокентий Яковлевичые заводой инструментальна цех соо харабабди.

Эндэ элдэб янзын станогуудай ташаганаха абяан замханагүй. Яба ябаһаар Кулаковой хажууда ошоходомнай, ялайтар аршагдаһан станогой захада нарин эритэнүүдые тааруулжа байба.

— Иннокентий Яковлевич Кулаков хүшэр хүндэ 1942 ондо манай заводто ерэһэн юм. Тиихэдэ 16-тай гүлмэр залуу хүбүүн байгаа. Абаһаар ажалдаа тулюурхан байгша бэлэй. Ажалдаа абьяас шуналтайгаар хандажа, эрхим слесариин дүршэл олоһон намтартай, — гэжэ инженер Владимир Гончаров хөөрэбэ.

Кулаков токариин мэргэжэлээр гушан хоёр жэл соо ажаллана. Энэ хугасаа соо хэды олон мотоор, бусад орёо оньһон техникэ тэрэнэй гараар заһагдаа гээшэб! Уран гартай, урагшаа һанаатай оюун бэлиг түгэс энэ нүхэрнай өөрынгөө ажалые элдэб техникэ бүтээлгээр хизаарладаг бэшэ, харин аша үрэ ехэтэй хэдэн олон дурадхал оруулһан байха. Жэшээлхэдэ, 1973 ондо заводой техническэ таһагай үзэмжэдэ нүхэр Кулаков 5 дурадхал оруулһан юм. Эдэнэйнь онсо шэнжэ, удха шанар гэхэдэ модо хюрөөдэдэг Р-63-5 түхэлэй рамануудай конструкциние улам һайжаруулха шэглэлтэй байгаа. Тэрэнэй дурадхал абтажа, богонихон болзор соо үнэтэ материалнуудые гаргашалангүй ажаллаха арга олгоһон байна. Ингэжэ Иннокентий Яковлевич нүхэдэйнгөө хэдэг ажалые хүнгэдхэхэ талаар ехэ юумэ хэһэн, хүдэлмэришэдэй үнэн зүрхэнэй баяр баясхаланда хүртэһэн байна.

Юрэнхыдөө 32 жэлэй хугасаа соо Сэлэн-Дүүмын заводто ажаллаха зуураа, токарь Кулаков 52 үнэтэ дурадхал оруулһан «алтан» гартай уралан наринжуулагша гэжэ алдаршаа.

Мүнөө үедэ манай совет хүдэлмэришэд эрдэм һургаал ехэтэй, техническэ талаараа бэлэдхэлтэй, арга боломжонуудаа дүүрэнээр ашаглажа шададаг болонхой. Иннокентий Яковлевич эрхим токарь байхаһаа гадна, заабаришан, хүмүүжүүлэгшэ юм. Энэ нүхэрнай хоёр залуушуулые өөрынгөө харюусалга доро абажа, токариин мэргэжэлдэ һургаһан, хүдэлмэришэн нэрэдэ хүрэмэ байхаар тэдэниие хүмүүжүүлһэн байна. Тэрэнэй шаби Михаил Кулаков мүнөө үедэ Мирный городто (Яхадай АССР) үнэн сэхээр ажаллана. өөрынгөө аха нүхэртэ баяр баясхалангай бэшэг эльгээжэ байдаг. Нүгөөдэнь — Иван Коротков гэдэг Сэлэн-Дүүмынгээ заводто ажаллаһаар, эрхим хүдэлмэришэдэй нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

Иннокентий Яковлевичай ажалайнгаа һүүлээр ниитын ажалда хабаададагынь бүришье һайшаалтай. Инструментальна цехэй профкомой гэшүүн байһан туладаа токарь Кулаков ниитын хэмжээ ябуулгануудта эдэбхитэйгээр хабаадана. Олон жэлдэ Иннокентий Кулаков заводой партийна организациин бюрогой гэшүүнээр, КПСС-эй Сэлэнгын райкомой гэшүүнээр һунгагдаһан юм. Гадна, нүхэр Кулаков һурган хүмүүжүүлэгшэ байһан туладаа мүнөө үеын шухала шиидхэбэринүүдые хүдэлмэришэдтэ тайлбарилан ойлгуулдаг, түрүү юумые үүсхэдэг, дэмжэдэг. Жэшээлхэдэ, хуушарһан станок болон түхеэрэлгэнүүдые шэнэлэн хубилгаха, шэнэ технологи, түрүү дүй дүршэл хэрэглэхэ талаар гүрэн түрын удха шанартай асуудалнуудые предприятиингаа хүдэлмэришэдэй, партийна, профсоюзна организацинуудай урда табидаг заншалтай.

Токарь, слесариин мэргэжэлнүүдые эрхим һайнаар шудалһан, ажалай баян дүй дүршэлтэй Иннокентий Кулаковые сугтаа хүдэлдэг нүхэдынь «манай замай залуушан» гэжэ нэрлэдэг. Энэншье тон зүб. Иннокентий Яковлевич «Коммунис ажалай ударник» гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. 1971 ондо токарь Кулаковта гүрэн түрын үндэр шагнал «Ажалай Улаан Тугай» орден барюулагдаһан, заводойнгоо Хүндэлэлэй дэбтэртэ бэшэгдэһэн, КПСС-эй обкомой, Сэлэнгын райкомой грамотануудаар олон дахин шагнагдаа.

Совет хүдэлмэришэнэй нэрые үндэр дээрэ абажа ябаһан токарь Кулаков үдэр бүри, һара бүри ажалай үндэр бүтээсэ туйлана.

Р. БАЛДАНОВ,
манай корр.

СОВЕТ ОРО[...] ШЭНЭ ҺО[...]

СҮҮДХЭ СОО [...]

АЛМА-АТА. (ТАСС-[...] Никитин). Казахстана[...] низаторнууд зургаан [...] гектар намарай паар [...] дүүргэбэ. Энэнь үнгэ[...] барай тарилгада бэл[...] һээ миллион үлүүтэй [...] раар ехэ байна.

Газар хахалалгаа [...] хын тула «Кировец» [...] бусад олон томо тра[...] дые сүүдхэ со[...] дэлтөө. Намарай паар [...] гада «К-700» түхэ[...] мянга шахуу трактор [...] данхай. Найман [...] плугүүдые хилгэһэн [...] цуудэй» һүүлээр гүр[...] үргэн, хахалагдамал [...] рууд үлэнэ.

ГОРНЯГУУДАЙ А[...]

ПОЛТАВА. (ТАСС-ай[...] Днепровскын ашагта [...] малнуудые шана[...] комбинадай хүдэ[...] түсэбһөө гадуур 60 [...] тонно продукци бэ[...] хоёр неделеэр урид [...] жэлэйнгээ уялгын [...] оруулба. Эндэхи [...] жэлэй дүүрэтэр [...] мянган тонноһоо [...] металлургическа ин[...] түүхэй эд даабари[...] шанаржуулхаар [...]

Энэ шэнэ пред[...] амжалта юугээр тай[...] данаб гэхэдэ, шэнэ [...] ажалай түрүү онол [...] нологи эндэ ш[...] ашаглагдана.

ТАНИЛСАЛГЫН [...] ЗАМ

ФРУНЗЕ. (ТАСС-[...] В. Чернович). Кир[...] лэл хотодохи аяншал[...] Фрунзе — Москва — [...] на-Дону гэһэн 20 [...] шалгын шэнэ марш[...] Аяншалагшадай түр[...] лэг—Фрунзиин ба [...] кын районуудай [...] Москва ошохоёо по[...] доо. Тусхай теплохо[...] гай нэрэмжэтэ ка[...] ниие Волго тээшэ [...] Ярославль, Ульянов[...] кий, Кострома, Ка[...] бышев, Чебоксары [...] аяншалагшадые ху[...] угтаха. Һүүлээрнь [...] ской каналаар [...] Дону ошохо юм.

«ВОЛОГДАГАЙ» [...]

ЧЕРНИГОВ. (ТАСС-[...] «Вологодский» [...] бүхэсоюзна конку[...] баадаад, орон дотор[...] амтатай тоһон гэж[...] Вологдагай област[...] менгско-городецка [...] рэниие эрхим шана[...] дэгтэйгээр гаргадаг [...]

Жюриин гэшүүд [...] тоһо амталан шалг[...] байна. Тэдэнэйнь [...] «Вологодское», [...] ское», «Крестьянс[...] колална гэдэгүүд [...] Оронойимнай нюта[...] продукци эндэ [...] байна. Россиин, [...] Белоруссиин, [...] Эстониин предпр[...] хэдэ хэдэн продук[...] хүртөө.

Россин Федера[...] шод эгээл олон[...] бэн диплом абаба.

АЙЛ БҮХЭНДЭ—ГАЗЕТЭ, ЖУРНАЛ

ХЭБЛЭЛ ТАРААЛГАДА АНХАРАЛАА ҺУЛАРУУЛХАГҮЙ

...Хушуун-Үзүүрэй харь... сэлеэнүүдээр ажаhуу... 1000 хүн бүхэн 1618, ...оло тосхондо — 1456, ... сэлеэндэ — 1364 хэhэг ...тэ ба журнал захижа ...даг..., — гэжэ Мухар-...бэрэй аймагай «Ленинэй ...» газетэ мэдээсэнэ. Тии-...э Баунтын аймагай Рассо-...о тосхоной хэлхеэ хол-...ной отделениин хангадаг ...нуудай 1000 хүн бү-...дэ 1900 хэhэг элдэб хэб-... захигдадаг тухай айма-... «Витимские зори» газе-...тобшо мэдээсэл тунхагла-..., уншагшадаа hонирхуул-...

...1975 ондо абтаха газетэ, ...налнуудта захилай ябуу-...дажа байhан үедэ нимэ ...ирхолтой мэдээсэлнүүдые ...ашье аймагай газетэнүү-...уудаhануудта уншажа ...оно. Урда жэлнүүдэй-...эй адли мүнөөшье жэл ... болон бусад, жэшээл-... Кабанскын, Хойто-Бай-...ай аймагуудта үргэн нии-...рад зоной дунда хэблэл ...алга саг соогоо эмхитэй-... эхилээд, муу бэшээр ...лагдажа байна.

...шье ойлгосотой. Юуб ..., мүнөө хаа хаанагүй ..., журнал захижа ун-...ггүй гэр бүлэ олохонь ...тэй бшуу. Хэнэйшье ...ээр, мүнөө сагта хэб-...гээшэмнай манай эрхэ-... бүхэнэй ухаан бодол, ... суртал, оюун сэдьхэлэй ...йл эрилтэнь болоо ха. Эгээл тиимэhээ совет ... дэлхэй дээрэ эгээл ...даг арад гэжэ дэмы ...рдээгүй байха. **«Хэдэн ...од мянган, миллион хэ-...р тарадаг хэблэлтэй ... зэргэтэйбди...»** гээд ...димир Ильич Ленинэй ...hэн үгэнүүд сүм дүүр-...жэ байна. Энээнии Эхэ ... доторнай жэл бүри ... гарадаг хэблэлэй хүг-... эли бодо гэршэлэн ха-...

...ад үзэел. Энэ жэл ма-... орондо 7,5 мянгаhаа ... газетэ, 5 мянга шахуу ...нал хэблэгдэдэг байха юм. Зүгөөр жэл үнгэрхэ бүри энэ тоомнай бүри нэмэжэ, хэблэл захигшад улам олошоржо байдаг. Манай республика дотор энэ талаар яhала хубилалтанууд болоо. 1964 ондо республика соомнай ажаhуудаг 1000 хүн бүхэн оройдоо 486 хэhэг газетэ, журнал захидаг байбал, энэ жэл 1124 хүрэтэрөө ургаа. Энээнтэй хамта республиканска, аймагай газетэнүүд болон «Байгал» журнал, «Агитаторай блокнот» олоор хэблэгдэдэг боложо, уншагшадайнь тоо олошорhoор. Тобшоор хэлэхэдэ, мүнөө манай ороной, тэрэ тоодо республикымнай ямаршье холын тосхон hууринуудта газетэ, журнал захижа абадаггүй айл тон хомор. Ушар нимэhээ парти, правительствамнай хэблэлэй хүдэлмэрие hайжаруулха, газетэ, журналнуудые бүри олоор гаргадаг болохо, тэдэнии уншагшадтань саг болзор соонь хүргэхэ хэрэгтэ айхабтар ехэ анхарал хандуулдаг гээшэ.

Энэмнай бултанда ойлгосотой. Яахадааб гэхэдэ, энээн тухай КПСС-эй XXIV съезд дээрэ үшөө дахин онсолон тэмдэглэгдээ hэн. **«Олониитын дунда ябуулагдадаг ойлгууламжын хүдэлмэриин хүсэтэ зэбсэг байhан газетэ, журналнууд, телевидени, радио шэнэ хүнние хүмүүжүүлгэдэ, мүн суртал бодолой талаар капитализмда эсэргүү тэмсэлдэ айхабтар хүсэтэй арга зэбсэг болоно»** — гээд партиин съездын түүхэтэ материалнууд соо хэлэгдэhэн байна.

Үнэхөөрөөшье, совет хэблэлэй бэелүүлдэг үүргэ, тэрэнэй удха шанарай сагай ошохо тума дээшэлжэ байhые бидэнэр харанабди. Тиимэhээ арад зоной дунда хэблэл тараалга — политическэ хэрэг гэжэ тон зүб тобшолол хэгдэдэг гээшэ. Энээнhээ уламжалан жэл бүри энэ харюусалгатай хүдэлмэридэ бүхы партийна, ниитын эмхинүүдэй зүгhөө ехэ анхарал хандуулагдадаг гээшэ. Мүнөөшье жэл партиин олонхи райкомууд, партийна эхин организацинууд. «Союзпечатиин» аймагай агентствын ба хэлхеэ холбооной отделениин хүдэлмэрилэгшэд ажалшадта хэблэл захиулхын тулада үнэн зүрхэнhөө үүсхэл оролдолго гаргана бшуу.

Юhэдэхи табан жэлэй hүүлшын жэл — 1975 оной газетэ, журналнуудта захилай абтажа эхилhээр hараhaa үлүүтэйхэн саг үнгэрбэ. Түрүүшын үдэрhөө захалаад, хэблэл олоор захигдажа байна гэжэ тэмдэглэе. Республикымнай олонхи аймагуудта энэ политическэ ехэ удха шанартай хүдэлмэри «Айл бүхэндэ — газетэ, журнал» гэhэн уряа доро эмхи гуримтайгаар үнгэргэгдэжэ байнхай. Хэблэл захилгын урда тээ бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хаа хаанагүй ябуулагдаа. Жэшээлхэдэ, КПСС-эй Загарайн райком энэ асуудалые бюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэжэ, тусхай шиидхэбэри гаргаа hэн. Тиигэжэ нютаг бүхэндэ, эмхи зургаануудта, колхоз ба совхозуудта, предприяти болон hуралсалай газарнуудта хэблэл тарааха ниитын түлөөлэгшэдые томилоо. Тиихэдэ хэблэл тараалгада туhалха соведүүд эмхидхэгдэhэн байна. Энээнэй ашаар тус аймагай улад зоной дунда урда онойхитой жэшэн харахада, газетэ болон журнал бүри олоор захигдаад байна.

Мүн иимэрхүү шухала хүдэлмэри Захааминай аймагта ябуулагдана. Эндэ арад зоной дунда хэблэл тарааха талаар hайн дүй дүршэлтэй болоhон юм. Партиин райкомой зүгhөө энэ шухала хэрэг саг үргэлжэ хинан шалгагдажа байдаг, хэрэгтэй сагтань зохихо туhаламжа саг дары хүргэжэ байдаг ёhотой дэмжэмээр заншал байгуулагданхай. Энэнь мүнөөшье үргэлжэлhөөр.

Тиигэбэшье тус асуудалаар яhала дутуу дунда зүйлнүүд үзэгдэнэ гэжэ сэхэ хэлэлтэй. Хэблэл тарааха хүдэлмэри аймаг, нютаг бүхэндэ үшөөл hайнаар, hанаа сэдьхэлдэ хүрэмөөр эмхидхэгдээгүй байhaaр. Нёдондо Хяагтын, Бэшүүрэй болон бусад зарим аймагуудта хэблэл тараалга хангалтагүйгөөр үнгэргэгдөө hэн. Тэрэ алдуу эндүүнүүд мүнөө жэл баhал дабтагдажа байна. Һүүлэй мэдээгээр дурсагдаhан аймагуудта илангаяа буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэдэг газетэ, журнал тон үсөөнөөр захигдаад байна. Тиихэдэ мэргэжэлтэдтэ зорюулагдажа хэблэгдэдэг газетэ, журналнууд муугаар тараагдана. Баргажанай болон Яруунын аймагуудта партийна газетэ ба журналнуудта захил абалга hулаар табигданхай. Энээндэ эсэс табиха саг тулаа.

Мүнөө хэблэл тараалгын үедэ хүнүүдэй захиhан газетэ, журналнуудые эзэдтэнь саг соонь хүргэхэ гээшэ мүн лэ тон харюусалгатай хэрэг болоно. Зарим уншагшад хэрэгтэй хэблэлээ дуратай сагтаа абажа хараагүйдөө, урмаа хухарhаншуу болодог. Ушар нимэhээ энэ асуудалые анхарангүй гараха эрхэгүйбди. Уншагшад, хэблэл захигшад газетэ болон журналнуудай ерэмсээрнь абажа байха ёhотой.

Тэрэшэлэн энэ үедэ манай журналистнарай, хэблэлэй бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй урда тон хүндэтэй зорилгонууд табигдана. Редакциин коллектив бүхэн өөhэдынгөө гаргажа байhан газетэ, журнал бүхэнние улам хурса, үндэр хэмжээнэй болгохын түлөө хамаг хүсэеэ, арга боломжоёо элсүүлхэ ёhотой. Тиигэжэ олон мянган уншагшадайнгаа анхарал бүри ехээр татаха болонобди.

Тобшоор хэлэхэдэ, энэ талаар хэхэ, бүтээхэ юумэмнай яhала ехэ. Нэн түрүүлэн газетэ, журнал бүхэнэйнгөө удха, уран найруулга эли бодо hайжаруулхын түлөө оролдохо зэргэтэйбди, болгохошье уялгатайбди. В. И. Ленинэй хэлэhэндэл хамтын пропагандист, хамтын агитатор, мүн хамтын эмхидхэгшэ байhанаа совет хэблэл гүйсэд харуулха зэргэтэй.

Ив. ОЧИРОВ,
КПСС-эй обкомой хэблэлэй секторые даагша.

Молдавиин ССР-эй 50 жэлэй ойе угтуулан

Молдавиин ГРЭС

Ажалай Улаан Тугай ордento Молдавска ГРЭС-эй анха түрүүнhээ промышленна элшэ хүсэ үгэжэ эхилhэнhээнь хойшо октябриин 12-то арбан жэл гүйсэхэнь. Тэрээнние барилга болон зэбсэгжүүлгэдэ ороной 500 предприяти хабаадалсаhан байна. Энэ үе соогоо станци 60 миллиардhaa үлүү ехэ киловатт-час электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилөө. Табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлдэ ашаглагшад табан жэлэй hүүлдэ гэжэ хараалагдаhан хэмжээе үлүүлхэ, нигэжэ 11,5 миллиард киловатт-час — үнгэрэгшэ жэлэйхиhээ 1,5 миллиард киловатт-часаар ехэ элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ гэжэ шиидэhэн байна. Энэнь республикын, мүн Украиныи хүршэ областьнуудай арадай ажахые элшэ хүсөөр хангалгые горитойгоор ехэ болгохо, үшөө тиигээд электрын элшэ хүсэ Болгари худар үгэхэ арга олгоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Молдавиин ГРЭС.

ТАСС-ай фотохронико.

ТҮЙМЭР САРАГШАДАЙ ТУҺАЛАГША

...«Пожарное дело» гэжэ ... гаража эхилhээр ... болобо. Энэмнай түй-...арагшадай хүшэр хүндэ ...ритэй уншагшадые ...уудаг ори ганса хэб-...оно. 133 мянга гаран ... гарадаг энэ журнал ... хайрлангүй хүнүүдые ... арадай үнэтэ хогшол ... абарагшад тухай хөө-...гдэг журнал юм. Мүн ...йрмэр унтарааха шэнэ ... ашаглаха, хара болон ... металлургиин пред-... барилгануудта, шах-..., нүүрhэнэй нүхэ-... городуудта, хүдөө ню-... hүжэржэ болохо га-...улhaa hэргылхэ гэхэ мэтэ асуудалнуудаар статьянууд журналай хуудаhануудта саг үргэлжэ бэшэгдэжэ байдаг. «Техникэ, үйлэдбэри, эрдэм наука», «Хилын саанаhaa», «Түрүү дүй дүршэл — бүгэдэндэ» гэhэн ниитэ гаршаг доро материалнууд толилогдоно.

Ороной экономическа гол шухала районуудай нэгэн Буряадай АССР-эй газар дайда дээрэхи баялигые гал түймэрhөө хамгаалгада зорюулагдаhан, зураглал, заметкэнүүд, тобшо мэдээсэлнүүд, фото-зурагууд хирэ-хирэ болоод лэ толилогдодог. Жэшээлхэдэ, республикын дотоодын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Г. Слугинов «Совет Буряадай — 50 жэлэй ой» гэhэн томохон статья толилжо, түймэр сарагшадай болон, тэдэнэрэй туhалагшадай хүшэр хүндэ ажал хэрэг тухай тодорхойгоор хөөрэжэ үгэhэн байна. Журналда захил хэгшэдэй тоо республика дотор жэлhээ жэлдэ олошорно. Энэ журнал түймэр унтарааха, тэрэниие hэргылхэ талаар хүн зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулхада ехэхэн туhаламжа үзүүлнэ.

«Пожарное дело» журнал гансашье мэргэжэлтэдтэ зорюулагдажа хэблэгдэдэг бэшэ юм. Предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, дээдэ болон техническэ дунда тусхай hургуулинуудай студентнэр, эрдэм-шэнжэлэлгын, проектнэ институдуудай мэргэжэлтэд өөртөө шухала хэрэгтэй hайн заабари үгэhэн материалнуудые журнал соохоо оложо уншаха байна.

Һара бүридөө нэгэ дахин гарадаг «Пожарное дело» журналда хэлхеэ холбооной бүхы отделенинүүдтэ захил хэжэ болоно. Тэрэнэй жэлэй сэн 3 түхэриг 60 мүнгэтэ юм.

А. ВАСИЛЕНКО,
«Пожарное дело» журналай тусхай корреспондент.

ХЭБТЭШЭ ЯАЖА ОЛДООО ҺЭМ?

...Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай байгуулагдаhaар ...даа 40 жэл гүйсэхэнь. Буряадай АССР-эй наука ба тех-...ын габьяата ажал ябуулагша, геолого-минералогическа ...эй кандидат, Ажалай Улаан Тугай хоёр орденоор шаг-...аhан Мария Васильевна Бесова Захааминай аймагай ... дайда дээрэ анха түрүүн вольфрамай хэбтэшэ олоhон ... М. В. Бесова энээн тухайгаа hонирхолтой дурсалга бэ-... байна. Тэрэнэйнь багахан хэhэгые уншагшадайнгаа ...аралда табинабди.

...1932 ондо hэн. Нэгэдэхи та-... жэлэй гурбадахи жэл яба-... байгаа. Эрхүү хотодо гео-... Зүүн-Сибириин управ-... hаяшаг эмхидхэгдэжэ, Ан-... металлургическа комп-... түүхэй эдээр хангаха ... табигдаад байба. Тус ...влениин геологууд жэл бү-... бэдэрэлгын хүдэлмэри ...даг hэн. Зэдэ голые зүб-... геологуудай дүрбэн парти ...дэhэн байгаа. Тэдэнэй ... — Цахирай партиие ...лбэрилхэ болоо hэм.

...-Үдэhөө 11 хоног яба-... Цахир хүрэгдөө. Харгы-...дамнай хэдэн үдэр соо ... бороо ороо. Сэлэнгэ мү-... багахан голнууд ехээр .... Тэдэнии гаталхань ... хүшэр hэн. Харгы ту-... hэлэhэнэйшье үлүү ха: ... бага ябаад лэ, машина-... шабардашадаг байгаа. ... тиимэ байбашье hаань, ...шаал дабшахые хүсэдэг .... Арадай ажахые hэргээн ..., социализм байгуулха ... хубитаяа оруулалсаха ... бидэнние «хүтэлдэг» ....

... геолого-бэдэрэлгын ... залуушуулhaa бүридэhэн .... 1930 ондо дээдэ hургуули дүүргэhэн би эгээл аха хүниинь hэм. Техникум hаяхан дүүргэhэн Александр Молдавский (Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда наhа бараа) прораб байhан юм. Коллекторнүүднай бүри залуухан хүбүүд, басагад hэн. Тэдэнэй тоодо Вадим Андрушук (мүнөө Хойто-Кавказай геологическа управлениин начальнигаар хүдэлнэ), Ольга Пятых, Павел Посельский, Вася Рупасов болон бусад оролсоно.

Цахир тосхондо ерэхэдээ бидэнэр хүдэлмэришэдые суглуулжа, моридые бэдэржэ эхилээбди. Нэгэ хоноод, би партиин начальник hэн туладаа «Ивановский» гэжэ алтанай приискдэ ошохо баатай болоhон байгааб. Ушарынь юуб гэхэдэ, «Союззолото» трестын магазинhaa партиингаа гэшүүдтэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые абадаг болохо тухай хөөрэлдэхэ хэрэгтэй байгаа бшуу.

Тэрэ үедэ приискын начальнигаар нүхэр Гришков хүдэлдэг hэн. Эдеэ хоол, тусхай хубсаhан, зэр зэмсэг тушаа түргэхэн үгэеэ ойлголсообди. Оройдоол хоёр часай үнгэрөөд байхада, Гришков бидэ хоёр мори унажа, алта малтадаг Тарбагатайн гол тээшэ ошобобди. Голой эхиндэ хүрэхэдэмнай, хүдэлмэришэд hаяхан абаhан алтаяа үзэжэ байба. Тэрэниие хаража байтарнь, вольфрамит шэнги минерал обёорогдоходол гэбэ. «Иимэ минералай эндэ элбэг байгаа hаань, ехэ юумэн болохо бэшэ аал?» гэжэ ойлгомторгүй дуугаржархёоб.

— Хүрзөөршье удхаад абажа болохоор. Бидэнэй ажалда, алта угаалгада hаад тойбо татана, — гээд хүдэлмэришэдэй нэгэн хэлэбэ.

Тэрээхэн минералнай үнэхөөрөө вольфрамит гэжэ ойлгоод, үглөөдэрынь манай партиин гэшүүд бэдэрэлгын хүдэлмэридэ гараа hэн. Түрүүшын үдэр юуншье олдобогүй. Нүгөөдэрынь Мэргэн-Шанаа гэжэ голоор, Гуджирка горхоной эрье зубшан ябагдаа. Тиихэдээ вольфрамидай кристаллнуудтай мантан томо шулуунуудые олообди. Тэрэ шулуунууд Гуджиркын хадаhaa мухарижа, голдо ороо гэжэ тодорхойлоо hэмди.

1932 оной июлиин 7-до Гуджиркын хадые шэнжэлжэ эхилбэбди. Партиин бүхы гэшүүд бэе бэеhээнь 50—100 метрэй зайда ябажа, тэрэ хада өөдэ зүүн талаhаань гарабабди. Үглөөнhөө шэнгэн бороо шэдэржэ байтараа үдэ болотор бүри шангадашоо. Бүhэдэ хүрэмэ ногоон, модоной хубэнэй «Шудхагдаhан зумбараа» мэтэ болотороо норошообди. Бултадаа зогсолтогүй урагшаалан дабшанабди. Энэшье, тэрэшье нүхэрни ямар нэгэн шулуу бараад, намда харуулхаа ехэ юм. Харахадамни сланец, известняк, гранит-порфир, порфирит байна. Вольфрамидтай минерал үгыл хадаа үгы. Ябаhaар ябатараа нэгэ үндэр дээрэ гарашабаб. Тэндэ унаhан нэгэ хушын узууртахи нүхэн соо 3х10 миллиметр хэмжүүртэй вольфрамидай кристалл олдошобо.

— Би молибденидтэй кварц олобоб, — гэжэ Ольга Яковлевна Пятых баяртайгаар хашхарба.

Тиигээд бултадаа бүдүүн хушын узуурта сугларжа, амарбабди. Нэбтэртэрээ норошоhон, даараhан байбашье, нүхэдэйм нюдэнүүдтэ баярай галханууд ялагалзахадал гэжэ байгаа бэлэй.

Бэдэрэлгын түрүүшын ханаабай талмай удаахан бэдэрбэб. Талмайшье олдожо, малталга эхилээ. Хоёр үдэр соо хүдэлжэ, арбан метр утатай, нэгэ метр гүнзэгы ханааб малтагдаба. Тэндэhээ вольфрамидай кристаллнуудтай. сульфидтай, родохрозидтой 1,5 метр хүсэтэй кварцын hудаhан олдоhон юм. Тэрэ hудаhые «Нэгэдэхи» гээд нэрлээ бэлэйбди.

Юнхэрэй хада тээшэ ябахадаа, кварцын шэнэ шэнэ hудаhа олоо hэмди. Тэрэ зундаа манай партиин гэшүүд вольфрамидтай 23 hудаhа олоhон байгаа. Тэдэнэй олонхиhоонь Холтосоной руднигай хүдэлмэришэд 25 жэл соо үнэтэ металл малтан абаhан байха юм. Тэрэл зундаа Мэргэн-Шанаада, Холтосондо, Гуджиркада вольфрамидай баян хэбтэшэ олоо бэлэйбди.

Нигэжэ Захааминай аймагай газар дайда дээрэ байгаалиин айхабтар ехэ баялиг — үнэтэ металл олдоhон түүхэтэй. Удаадахи жэлнүүдтэ ашагта малтамалнуудай шэнэ шэнэ хэбтэшэнүүд олдоhон юм. Руднигууд, хүдэлмэришэдэй тосхонууд урган бодоо, тайга соо Закаменск хото бодхоогдоо.

Ашагта малтамалнуудай хэбтэшэнүүдые бэдэржэ ябахадаа, геологууд гансаардаггүй hэн. Тэдэнэй харюусалгатай энэ ажалда нютагай хүн зон ехэ туhа хүргэдэг байгаа. Жэшээлэн хэлэбэл, Александр Иванович Юрьев бидэндэ сэгнэшэгүй ехэ туhа хүргөө бэлэй. Энэ нүхэр бидэнэй ажалай түрүүшын үдэрhөө эхилжэ, хэдэн жэл соо геологуудтай хамта ажаллаhан юм.

Удаадахи 1933 оной зун манай партида нилээд олон хүн хүдэлөө hэн. Ехэ хэмжээнэй ажал хэгдээ. Тэрэл зундаа вольфрамидай кристаллнуудтай Юнхэрэй хэбтэшын ноосэ тодорхойлогдоhон байгаа.

...Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай коллектив дүшэн жэлэй туршада Эхэ орондоо алба хэжэ байна. Захааминай аймагай арад зоной дундаhaa ажалша бэрхэ хүдэлмэришэд, инженер болон техникүүд урган гараа. Горнягуудай ажаhуудаг Закаменск хото аймагай захиргаанай, промышленна ба соёлой түб болонхой.

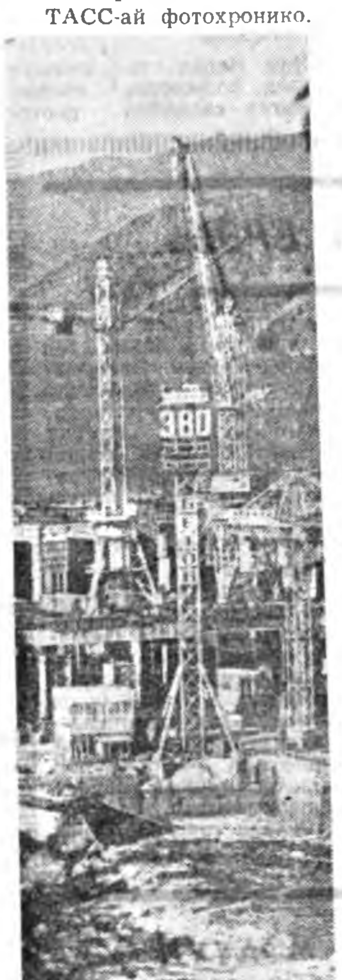

АМАРАЙ область. Комсомолой бүхэсоюзна габшагай барилга болохо Зейскэ ГЭС-тэ хабсаралгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Алас-Дурна зүгэй энергетикын түрүүшын барилга байhан энэ ГЭС жэл бүри 5 миллиард тухай киловатт-час электрын элшэ хүсэ арадай ажахыда үгэжэ байха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Зейскэ ГЭС-эй мүнөөнэй байдал.

ТАСС-ай фотохронико.

АЙМАГАЙ ГАЗЕТЭНҮҮД МЭДЭЭСЭНЭ

105 ХОНОГООР УРИД

«Родина» колхозой hаалишад фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсожо, ажалай эрхим амжалта туйлаба. Тэдэнэр байгша ондо гүрэндэ hү худалдаха түсэбөө болзорhоонь 3,5 hараар уридшалан дүүргэбэ гээд Мухар-Шэбэрэй аймагай «Ленинэй зам» газетэ мэдээсэнэ.

Ажахын hаалишад байгша ондо хамтадаа 6400 центнер hү гүрэндэ худалдаха түсэбтэй байhан юм. Сентябриин 16-най мэдээгээр тэдэнэр 6448 центнер бэлэдхэлэй пунктда оруулhан байна.

Дүршэлтэй hаалишад Р. Бикмулина, С. Кадырова, З. Петрякова гэгшэд жэлэй эхинhээ хойшо үнеэн бүриhөө 1700—1800 килограмм hү абажа, социалис мүрысөөндэ эрхимлэнэ. Тэдэнэр август hарада үнеэн бүриhөө 300 гаран килограмм hү абаhан юм. Сентябрьташье hайн дүнгүүдтэй байгаа.

ХҮН БҮХЭНДЭ—250 ЦЕНТНЕР

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Элhэтын отделениин Базар Бадмаевай хүтэлбэрилдэг үбhэшэдэй звеногой гэшүүн бүхэн энэ зундаа 250 центнер үбhэ хуряаба гээд «Хурамхаанай галнууд» газетэ мэдээсэнэ. Тус звено 1800 центнер үбhэ хуряаха түсэбтэй байбал, тэрэнээ 2400 центнертэ хүргэhэн байна. Тиигэжэ түсэбhөө гадуур 600 центнер үбhэ абаhан байна.

Энэ звеногой гэшүүд, комсомолшууд Содой Бадмаев, Татьяна Гатапова, Батожаб Эрдынеев, үнинэй колхозник Бадма Галсанов гэгшэд үбhэ хуряалгын үедэ эрхим hайнаар хүдэлжэ гараба.

ЭМХИТЭЙГЭЭР ҮНГЭРГЭБЭ

Цыбикмит Бардунаевна Холхонова энэ жэлдэ эхэ хониин бүриhөө хурьга түлжүүлжэ, Хүрбын совхозой хонишодой дундаhaa эрхимлэhэн юм. Хурьган бүхэниинь 24 килограмм шэгнүүртэйгээр эхэhээ hалгаагдаа hэн. Тиихэдэ хонин бүриhөө 3,3 килограмм нооhон абтанхай гээд Хориин аймагай «Шэнэ Үдэ» газетэдэ бэшэгдэнэ.

Хонин ажалай ажахын жэлэй дүнгүүдээр энэ нүхэр 1500 түхэриг мүнгэ абаа. Нэмэлтэ түлбэри болгон 17 хурьга абаха болоо.

Ажахын түрүү хонишон урэжүүлгын хүдэлмэридэ эртэнhээ эхилжэ, hайнаар бэлдээд, энэ шухала ажалаа эмхитэйгээр үнгэргэбэ. Нүхэр Холхоновагай отарада урэжүүлгын хүдэлмэри бултанhaa урид дүүргэгдээ. Эхэ хонидынь тобир тарганууд.

ҺУРАГШАД ТУҺАЛНА

Орлигой дунда hургуулиин 10-дахи «б» классай hурагшад багша В. М. Мадасовай хүтэлбэри доро Булэг-Шэбээ гэжэ газарта 30 гектар тарялангай зелёнко хуряалгада ехэ туhа хүргэбэ гээд Ахын аймагай «Малшан» газетэ мэдээсэнэ.

Һургуулиин hурагшад 4 үдэрэй туршада энэ тарялан дээрэ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлhэн байна. Колхозой правлени, партийна, эхин организаци hурагшадта баяр баясхалан хүргөөд, эрдэм номдоо эрхим hайнаар hурахыень хүсэhэн байха юм.

ХҮДЭЛМЭРИШЭНЭЙ НЭРЭ ХҮНДЫЕ ХАМГААЛДАГ СҮҮД

Львовой кинескопуудые бүтээдэг заводой энергетическэ цехэй слесарь Станислав Б. гэгшэ хүдэлмэридөө гарангүй байжа, ажалай журам эбдээ. Энэ хүдэлмэрилэгшэ урда тээнь мүн лэ ажалдаа гараагүй байhанай түлөө шагналаа хаhагдаhан, цехэй хүтэлбэриин захиралтаар донгодолгоор хэhээгдэhэн юм. Мүнөө Станиславай хэрэгые нүхэдэй сүүдтэ үгэхэ гэжэ шиидхэгдэhэн байна.

Тус цехэй нүхэдэй сүүд заводойнгоо иимэрхүү түхэлэй арбан зургаан ниитын эмхиин нэгэниинь болоно. Ажаhуудалдаа, ниитын газарнуудта, үйлэдбэри дээрэ гаргагдаhан таарууггүй ябадал тухай хэрэгүүдые нүхэдэй сүүдэй гэшүүд — хүдэлмэришэдэй коллективэй түлөөлэн томилhон хүнүүд хаража үзэдэг. Зүгөөр, хуулиин харюусалгада хабаадуулагдахаар бэшэ хэрэгүүд эдэнэй үзэмжэдэ дамжуулагдана. Хүдэлмэридөө гээгдэжэ ерэхэ гү, али зүбшөөлгүйгөөр гаража ошохо, даабаряа шанар муутайгаар дүүргэхэ, хүндэгүй шалтагаанаар хүдэлмэриhөө hамшаха гэхэ мэтээр ажалай журам эбдэhэн хэрэгүүдые нүхэдэй сүүд хаража үзэдэг ааб даа. Харин Станислав Б. ажалдаа гараагүй.

«...Станиславай хэрэгые хаража үзэлгэ» цехэй клуб соо үнгэргэгдэхөөр зарлагдаhан байгаа. Сүүдэй түрүүлэгшэ слесарь Виктор Федотьев (энэ цехтэ 11 жэл Станиславтай сугтаа хүдэлhэн нүхэрынь) заседани нээгээ. Удаа тээнь, цехэй мастер зэмэлэн нэхэгшэ боложо (теэд, хохидогшо, ниитын эмхи, предприятиин хүтэлбэрилэгшэд гү, али хүдэлмэришэдэй бүхы коллектив нэхэгшэ байжа шадаха ха юм) үгэ хэлэхэдээ, хүдэлмэришэнэй гаргаhан таарууггүй ябадал тухай хөөрэбэ. Тиин Станиславта эгээн лэ аягүй ушар тохёолдоо. Нүхэдэй сүүд тухай дүрим соо бэшэгдэhэн архын ёhoop, тэрэнэй заседани дээрэ үгэ хэлэхые хүсэгшэд зэмэлжэшье, үмөөржэшье шадаха байна бшуу. Энэ ушарта «үмөөрэгшэд» олдоогүй. Хүдэлмэришэд сэхэ руунь, шанга үгэнүүдые хэлэбэ.

Коллективээ хүндэлөөгүй гэжэ Станислав гол түлэб зэмэлэгдээ. «Завод, цех — бидэ өөhэдөө болонобди. Хүдэлмэридөө гарангүй үлэхэдөө, мастерые, цехэй начальнигые муу юумэндэ оруулхаhаа гадна, бидэнэрые бултыемнай муу юумэндэ оруулаа, үйлэдбэриин даабари дүүргэлгэ таhалдуулха аюул тохёолдуулаа» гэжэ хүдэлмэришэд шүүмжэлбэ. «Иимэ хүдэлмэришэнтэй нэгэ участогто хамта ажаллабал, намда эшэхэбтэр байха», — гээд Станиславтай сүг хүдэлдэг нүхэрынь хэлээ.

Зүбшэн хэлсэлгэ аяар гурбан часай турша соо үргэлжэлбэ. Үгэ хэлэхэ хүсэлэнтэйшүүлые (тэрэ тоодо гэмээ мэдэрhэн; заhархаб гэжэ найдуулhан зэмэлэгдэгшые) шагнаhанай hүүлээр сүүдэй гэшүүд нээмэл гуримаар дуугаа үгэжэ, иимэ шиидхэбэри гаргаа: «Станислав Б. гэгшые гурбан hарын болзороор урдынхиhaa бага түлөөhэтэй хүдэлмэридэ оруулхыень зууршалха». Коллективтэ үгэhэн найдуулгаяа энэ үе соо дүүргээд байбал, хуушан ажалдаа дахяад оруулагдаха. Хэрбээ үгэдөө хүрөөгүй hаа, ондоо хүдэлмэри бэдэрхэ баатай болохо. Станислав толгойгоо гунхуулан зогсожо, сүүдэй шиидхэбэрие шагнаба. Бухы шагналнуудымни табан жэлэй болзороор уридшалан хаhаад гү, али ажалhaам гаргаад байбалнь, нүхэдэй сүүдэй үмэнэ иигэжэ зогсоhонhоо hураггүй хүнгэн байха hэн гэжэ Станислав хожомынь мэдэрээ.

— Иимэ ушар манайда тон үсөөн тохёолдолог, — гээд нүхэрэй сүүдүүдэй хүдэлмэри адаглан хараха уялга даалсадаг профсоюзай заводской комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Елизавета Рагозина сүүдэй шиидхэбэрие тайлбарилба. — Ажалай журам эбдэдэг заншалтай болошоhон хүнэй хэрэг эндэ хаража үзэгдэhэн байна. Тиимэhээ тэрэ шангаар хэhээгдээ. Нүхэдэй сүүд хүмүүжүүлхы орган байhан туладаа хүдэлмэришэ хүнэй нэрэ хүндые мартагшадта эсэргүү шэглүүлэгдэнхэй. Тэрэниие хүдэлмэришэнэй нэрэ хүндэ хамгаалдаг сүүд гэжэ дэмы хэлсэдэггүйл байха. Зэмэлэгдэгшын hэшхэлдэ, ушар ёho мэдэхэ байhанда найдан, ороhон хэрэгые олоной зүгhөө хаража үзөөд хизаарладаг ушар яhала олон.

Нүхэдэй сүүдэй ябуулга — ажалшадай дунда эмхидхэгдэдэг хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин нүлөө ехэтэй онол аргануудай нэгэн болоно. Хүдэлмэришэд энэ хэрэгые эгээн лэ хүндэтэй нүхэдтөө найдадаг, даалгадаг. Сүүдэй гэшүүдтэ шанга эрилтэ табигдана. Сүүдлэхэ, хүмүүжүүлхэ хүн өөрөө сэбэр сэхэ ябадалтай, журам заршамай талаар бусадта жэшээ боломоор байха ёhотой. Тиихэтээ хамта олон юумэ мэдэдэг байха зэргэтэй. Энергетическэ цехэй нүхэдэй сүүдэй түрүүлэгшэ Виктор Федотьев эдэ бүхы эрилтэнүүдтэ харюусана. Энэмнай бэрхэ, hайн хүдэлмэришэн, ехэ, эб эетэй бүлын толгойлогшо, ажаhуудалдаа, коллектив соогоо hайнаар бэеэ абажа ябадаг хүн. Нүхэдэй сүүдэй түрүүлэгшээр hунгагдаад байхадаа, совет хуули гурим шудалха оролдолго гаргажа эхилээ hэн. Тиин, хуули ёhон тухай заабаряар hонирхон, сүлөөтэй сагайнгаа нилээд ехэ хубиие тэрээндэ зорюулна, ехэ юумэ мэдэдэг хүн гэжэ завод соогоо тоологдодог. «Совет хуули заршамай үндэhэ hуури» шудалха кружогто лекцинүүдые уншаха даалгабари тэрээндэ үгтөө бэлэй. Тэндэ гол түлэб залуушуул hурадаг юм.

...Кинескопуудай заводой энергетическэ цехтэ би hаяхан дахяад хүрөөб. Мартагдашагүй сүүдэй болоhонhоо хойшо Станислав Б. үйлэдбэриин журам нэгэшье дахин эбдээгүй, — гээд тэрэнэй хүдэлдэг участогай мастер хэлэбэ.

Юрий ЧАБАНОВ.
(АПН).

Львов.

Дашрабдан БАТОЖАБАЙ

БАЙГАЛ ДЭЭРЭХИ ҺҮНИ

(ШЭНЭ РОМАНҺАА ХЭҺЭГ)

Прожекторэй гал далай һээшэн зуралзана. Пулемедой абяан заб залигүй лужаганажа захалба. Теэд үнөөхи Бата Наваамнай мушхаран мухарижа байгаа долгин соо шэдүүл шэдүүлһээр хабсагай хадын хаяада хүрэбэ.

Хүйтэн һалхин хүүеэд лэ үлеэнэ. Хүл нюсэгэн, хахархай самсатай Бата Наваа, харанхы далайн нюруу дээрэ һүлэмхихэнөөр улаглзажа байһан гал тээшэ харана. «Тэрэ бузар капитан өөрөө үлгэлдэжэ үхэбэ гээшэ гү, али үгы гү?» — гэһэн бодол тэрэнэй толгойе зобооно ха.

Ургамал ута шулуунуудай забһараар абиран, харанхыда хабсагайһаа халихагүйн тула мүлхижэ ябаһан Бата Наваа, хүнды хүмэгэй оёорто бороо уэзнгүй үлэһэн бутархай элһэн ута оложо хэбтэшэнэ. Аюулһаа һугарһан тэрэнэй бэе һал унажа, заатагүй нюдэнэйнь өөрөө анилдажа захалба.

Бүүр түүр манатан байгаа толгой соогоо инаг һанаха Алтарганынгаа шарай тэрэ харана. Елэн харахан ута гэзэгэеэ мүр дээгүүрэе урагшань һанжуулһан Алтаргана һамганиинь нимгэхэн уралаа жэмылгэхэдээд, энеэбхилэн байна ха. Тэрэнэй улаахан хасарынь хэзээ хэзээнэйхиһээ урихандаа харагдана. «Бата Наваа, би шамгүйгөөр байха аргамнигүй! Пулемедоор буудахыемни намдаа заажа үгыш даа! Намайе пулеметчигоор абахаяа шинии командир арсахагүй байха. Мүнөө, мүнөө энэ дороо ошоод нүхэр командиртаа хэлыш! — гэжэ байгаад гүйлтатай нюдөөр Бата Навaaгай урдаһаа Алтаргана хараад зогсоно ха. Гэнтэ барайһаар ямар нэгэн һүүдэртэ халхалуулан Алтарганын үгы болошохотой хамта, тэрэ һүүдэрынь монсогойро монсогойроһоор олигой томо хүнэй дүрэ болошон гэхэдээ, өөрынь эсэгэ Тарас үбгэн энеэбхилэн зогсоно ха. «Хүбүүмни зүб лэ ябанаш! Моринойнгоо хурдан дээрэнь мордо! Наһанайнгаа залуу дээрэнь һэлмэеэ бари!» — гээд тэрэ хэлэнэ. Энээхэн зуура Бата Наваа гараа урагшань һарбагад гэхэтээ хамта, хара шулуун хүмэгэй эрид ханые нюдаргаараа сохёод һэришэбэ. Теэд үнэн дээрээ шулуун хүмэгэй оёорой элһэн соо нойтон хубсаһатай шэшэржэ хэбтэбэ бшуу.

Тэрэнэй хүмэгһөө гараад, инишэ тинишээ хараашалхадань, дүтэ шадар хүн харагдаагүй. харин тэрээнһээ холо бэшэхэнэ далай сооһоо ёдойжо бултайһан ута һургааг харагдаа бэлэй. Теэд тэрэ ута модонойнь орой дээрэ уяжархиһан хүн харагдахадал гэнэ бшуу. Үшөө дахин үндыгөөд Бата Наваа харана. Үгы даа, ута модоной үзүүртэ уятай хүн, хүн саанаа, эхэнэр хүн хэбэртэй. Гайхахын ехээр гайхаһан нүхэрнай тамаржа ошоод, үнөөхи ута модоной үзүүртэ уятай эхэнэр тээшэ абирач гараба. Теэд тэрэмнай энэ һүниин һалхин соо үһанда шэнгэшэһэн хуушанай судныи мачта байшоо. Энээн дээрэ хэн юунэй тамаржа ябаһаниинь мэдэхын аргагүй. Энээндэ харюу үгэхэ хүмнай тэрэ мачтада уятай зандаа үхэнхэй, үни толгойгоо һанжуулшоод байна бшуу. Одоол энэмнай бүришье, гайхал дээрэ гайхал нэмэбэ!

Үхэһэн басагые Бата Наваа үһанай эрьедэ гаргаад, амяа абажа ядан байба. Хүзүүндэнь үлгөөтэй байһан шэл абажа харахадань, досоонь нэгэ зурагархан саарһан бии хэбэртэй. Гайхал таабари Бата Навaaгай толгой соогуур урилдажа захална. Үнөөхи шэлыень бута сохёод, саарһыень тэрэнэй уншахада: «Түнхэн дээрэ дайсад исалжа байна. Нүхэр Дедушка, тэдэнине тойрохо хэрэгтэй» гэһэн нэгэ тэмдэг, һара үдэршыегүй, адресшыегүй мүртөө, эльгээһэн хүнэйнь алдар нэрэ баһал таабари: «М. Е.» гээд дүүрэшэһэн байба. Бата Навaaгай толгой соо гайхал дээрэнь гайхал хойно хойноһоо һубарилдан намнасалдана. Харин тэрэнэй урда: «Яагшабши, өөрөө мэдэ, бил шамда хүрэтэр энэ тэмдэг асараабэ» — гэһэн юумэдэл, амаа жэмыһэн амигүй басаган дуугай хэбтэнэ.

Тэрэ басагаяа хүдөөлүүлээд, һэмээхэнээр захын тосхон орожо, энэ бэшэг тухайгаа улад зоноор зүбшэжэ үзэбэ. Сагаантанда түригдэжэ, өөрынгөө морито улаангвардиие абаад Нестор Александрович Каландаришвилиин Саянай хүтэл шэлээр гэдэргэ сухариhан тухайнь зон дуулаһан байба. «Баригдадаггүй дедушка» тухай арад зоной аман зүгаа тэдэнэй омогорхолынь боложо эхилһэн юм. Энэ тэмдэг Каландаришвилидэ зорюулагдаһан гэжэ өөрөө Бата Наваа лаб шиидэхэдээ, амиды байгаа сагтаа асари түргэн энэ тэмдэгээ суута геройн гарта барюулха гэжэ шиидэбэ.

Уданшьегүй Бата Наваа хүмэгһөө гараад, аяар холын нюсэгэн сарьдагай ташалан хүрэнхэй, үгсүүр өөдэ абиржа ябаа һэн. Хадын һалхин үшөө шангадажа захалба. Үгытэй цыганай майхан шэнги хуу халааһан болошоһон брезент дэгэлтэй Бата Наваа обооржо унаһан бутархай шулуунууд өөдэ жүдхэнэ. Үбсүү руунь сохиһон хүсэтэ һалхин халааһатай субыень хүрхылгэжэ, гэдэргээ ябатарнь үлеэхэ юм. Шумаар сарьдагай орой дээгүүр сахилгаанай хара үүлэн бии боложо, тэрэнэй заха зүүрнүүдынь дэлгэһэн шара һэеы мэтэ нэрбылдээд, хадын хабшалай ташалангуудые хушажа захалба. Бата Навaaгай урал дээрэнь дабһанай амтан бии боложо, аман соонь гашуу урьяад, хэлэ тангалайнь хатажа захална. Хоёр модонһоо дээшэ үндэр өөдэ гаранхай тэрэ ябана бшуу.

Уданшьегүй уула хадын орой шэшэрбэ гү гэхээр лүжэгэнэһэн, хүсэтэ ехэ абяан холоһоо шангадан мухариһаар ерэхэ мүртөө, эгээл Бата Навaaгай толгой дээрэ «няд-тас!» гээд тэһэрбэ. Үнэхөөрөөшье огторгойн орой сүмэршэбэ гү гэхээр мүндэртэй холилдоһон хүйтэн аадар шанга һалхин доро шэрбэжэ захална ха. Нюураа гараараа бүтүүлһэн Бата Наваа урагшаа жүдхэнэ. Зундаа хайладаггүй мүльһэн хүл доогуурнь бии болобо. Хүйтэн агаарта сүм хүрэжэ, шэрүүн һалхинда жэгдээр үлеэлгэһэн мүльһэнэй хальтируулхай гээшэнь хэлэхын аргагүй. Теэд аадар бороомнай сагаан саһаар бордоһолшобо. Орожо эхилһэн саһанииинь, һагшагдажа байһан талхан шэнгеэр бурьялан һабанана. Гэнтэ ами абаһан юумэдэл, һалхин эрьюулгэтэн олигой шангаар эшхэрэн шуурад, арай өөдөө абиржа ябаһан Бата Наваае хальтируухай мүльһэн дээгүүр унагаажа, хадын ташалан ганга руу доошонь һолжоруулба. Тугаар һаяхан энэ гангын эрмэг дээгүүр гарахадаа, халта доошоо харахадань, хана шэнги эрид хабсагайн оёорто, елэгэнэн байгаа горхон харагдаа һэн. Мүнөө Бата Наваа тэрэ ганга руу һолжоржо ябахадаа, үнөөхи хараһан үзэһэниинь толгойдонь орожо, шал нойтон нюрга руунь, үшөө хүйтэн хүлһэн урдаад, үһэниинь өөдөө бодошоһондол үзэгдэбэ.

Бата Наваа ута кинжал гаргаад, һолжоржо ябаһан бэеынгээ сээжэһээ доохонуур бэеэ гасажа, елүүр мүльһэнэй сарьятар зуруулба. Зундаа хайладаггүй мэлигэр мүльһые хурса хутагын үзүүр шаршаганаса зураад, тэрэнэй һолжоржо ябаһан бэеые һөөргөө харатарынь эрьелдүүлэн аалиндхана. Теэд хэдышье аргаахан һолжороо һаа, хабсагай гангын эрмэгһээ хоёр гараараа тэрэ шэргүүсэлдэһээр, доошоо халишаба. Харин тэрэ эгсэ эрмэгһээ шагталдахадаа, хаяһан хутагань зэрлиг һалхинай урдаһаа үзүүрээ харуулаад тэндээ үлэшэбэ ха юм.

Сажан тухай үндэр эрье руу унаһан Бата Навaaгай һүүжэ руунь халуу бусална. Харанхалһан нюдөөрнь улаан ошод үзэгдэхэдэл гээд абаба. Теэд өөрөө юуншье болоһонииень мэдэнэгүй. Халхагар халааһатай брезент субынгаа хармаан соо хээд ябаһан долоо һүрэдэг «смит-вессон» гэжэ ташуур буу дээрээ тэрэ унаһан байгаа бшуу. Бата Наваа аргааханаар нюрган дээрээ һолжоржо шулуун хана тээшэ хам няалдашаба. Юундэшьеб, тэрэ өөдөө бодохо дураниинь үгы. Хүл гарынь ушар мүргүй шэшэрнэ, һалаганана хэбэртэй. Эгээл энэ үедэ нэгэ хүн ерэбэ янзатай. Хүн! Иигэжэ зэрлиг газарта гансаардаад ябаһан Бата Наваада, «хүн» гэһэн үгэһөө урин юумэ үгы байба. Үшөө дахин бүри дүтэхэнэ, шулуун ханын үглуугай саанахана баһа нэгэ юумэн «хард» гэнэ. Хүн... Хүн ха юм даа! Баярлаһандаа. хашхарaагүйхэнөөр өөдөө бодошоно. Энээхэн зуура эсэһэн болиһоноошье тэрэ мартаад орхибо. «Теэд...хүн...хүн аад. алуурша дайсамни байгаа һаань, яаха гээшэбиб?! — гээд досоогоо шэбшэхэтэйнь хамта, хүлеэһэн айлшаниинь гаража ерэбэ. Томын томо хара баабгай, хамараа һарнаг, һарнаг гүүлэһээр, нэгэ хэды алхам ябаад, хүжэ шулуун ханаһаа бултайһан хэмхэрхэйн эрмэгтэ гэдэһээ үрөөд зохолоогыень гар г а һ а ншуу боложо байтараа, гэнтэ сошордон, ушаргүй унхидажа захална ха. Теэд зогсожо байһан хүние харан сасуу хара баабгай хойто хоёр хүл дээрээ хүнгэхэнөөр бодоодхибо. Мүн лэ Бата Навaaгай шууд түргэн «смит-вессоноо» гарган гэһээнь, һомонтоёо эрьелдэдэг барабаниинь сэмгэнһээ мултараад үгы байба. Үнөөхи һүүжымнай үбдөөшэ энэ ха юм даа! Хутага тээшэ гараа һуулин сасуу, аяар дээрэ, дэбтын оройдо хаягдашаһыень һанаадхиба. Одоол, оошо толгойнь үһэн бодожо, малгайгаа үргэбэ гэхээр саг ерээ бэлэй. Үнөөхи баабгаймнай бальбарбальбар гэшхэлһээр Бата Наваа тээшэ ерэжэ ябана. Гартаа ямаршье зэбсэггүй хүн, хүйтэн шулуун хана нюргаараа шударан халта гэдэргээ сухариба. Баабгай энээниинь зохидшооһон юумэдэл уралаа долёогоод абана. «Золигшни, минии мяха амтархажа, уралаа долёожо захалба бы» — гээд муу бодол Бата Наваа толгойдоо шэбшэнэ ха. Үнэн дээрээ, үсэгэлдэр бодон гахай барижа үжөөн татаад, амаараа гаратараа амтархан зоогложорхинхой, садхалан баабгай өөхөөр гульдяагүйхэн ябана бшуу. Тиигэбэшье, «толгойншни арһа доошонь шамажа нюурыешни хушаад, хоёр болоторшини таһа татажархихаб!» — гэһэн янзатайгаар, дэгэлтэй һаа хамсыгаа шамахаһаа нааша болошонхой; хэлэтэй һаа: «барилдаад үзэе» — гэхэнь гээшэ гү гэжэ һанамаар юумэн Бата Наваа тээшэ түргэ түргөөр алхалба.

Дээрэ, хадын нюруугаар, хүмэг шулуунай забһараар хара һалхин хааян ёоложо, гиинажа байһан юумэндэл хахир муухайгаар эшхэрээд абана. Теэд энээниие шагнаха забтай амиташье, хүншье үгы. Алга хооһон альгатай Бата Наваа гэдэргээ гүйхын орондо, хара баабгайн доогуур ороод лэ үйлөөрөө болохо гэжэ шиидэнхэй, обоогой найрта барилдажа байһан бүхэшүүл шэнги газар һабардахаһаа нааша тонгойгоод байба. Баабгай баһа байрадаа байгаад, борьбо дээрэ һуушана ха. Заримдаа, «садхалан баабгайн» сухал хүргөөгүй һаа, ядагшьегүй юм» гээд зон зугаалдаг.

Гангын оройгоор үшөө дахин зэрлиг һалхин хүүен шударха мүртөө, тэдэнэй байһан эгсэ хана руу хамаг шулуу, элһэ бурматайнь хаман хаяба. Харанхы тооһон соо томо шулуунуудай «тэс-няс» унахань соностоно. Бата Наваа шулуун ханада няалдаад зогсохо зуураа, энэ харанхые һамбаашалан, халааһатай брезент субаяа тайлаад абаба ха. Аргаахан тунаһаар элһэ шоройн замхахада харан гэһээнь, дээрэ хаягдаһан кинжал хутагань хүл доронь хиндэжэ унаад хэбтэбэ бшуу. Тэрэ хутагаяа Бата Навaaгай шүүрэн абахатай хамта, үнөөхи баабгайшье: «Шамтай хоргодолсожо наадахаяа болёоб» гэһэншүүгээр, хоёр хүл дээрээ шобхогод байса һүрөөд бодошобо. Удаан юумэ бодонгүй, үнөөхи набтагар халааһатаяа баабгайн толгой хушуулаад хаяжархиха зууранъ, уурлаһан арьяатан хоёр һабараараа тэрэниинь угза татаха һанаатай бажуулдашоо һэн. Энээхэн нюдэ эмнихэ зуура баабгайн улаан һуга руу ута кинжалаа Бата Наваа шаажа мэдэбэ. Баабгай бүдүүн утаар хашхараад, халааһатай брезент субыень таһара удара угзарха мүртөө, толгойгоо эрьеһэн янзатайгаар байрадаа нэгэ эрьелдээд, хабсагайһаа халин доошоо хиндэшэбэ. Теэд Бата Наваа тэрэнэй хойноһоо тонгойжо харабагүй. Үнэхөөрөөшье, дахин гүйжэ ерэхэгүйнь хэндэшье мэдээжэ ха юм.

Түрүүн эхилһэндээл адляар шэрүүн һалхинай шэрбэхэнь гансата болёодхибо. Номин хүхэ шарайгаа огторгой харуулжа, наранай элшэ шангадажа захалаа һэн. Үшөө тэрэ доогуур таһара удара буунхай бүлэг сагаан үүлэнүүд өөдэ уруугаа зайгуултана, заримаанинь эльгэн хара хабсагайн нойтон үбсүүнтэй озолдоод тогтошоно. Баабгай алаһан аад, мяхыень алдажархиһан Бата Наваа, һалхинай болижо, наранай шарашье һаань бага-сага даарана хэбэртэй. Угайдхадаа, үнөөхи халааһатай брезентэеэ баабгайда бэлэглэжэрхёо хамнай! Зай, яахаб?! Ябаха хэрэгтэй!..

(Түгэсхэл. Эхининь октябрийн 10-най номерто).

УЛААН-БААТАР

НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ЕРЭХЫЕНЬ МОНГОЛОЙ АРАД ЗОН УРМА БАЯРТАЙГААР ХҮЛЕЭНЭ

ТАСС

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй Совет партийно-правительственна делегациин хани ёһоной албанай хэрэгээр ерэхэеэ байһан тухай мэдээсэлые МНР-эй олониитэ урма баяртайгаар угтаба. Энээниие һайшааһан ажалшадай бэшэгүүд хэблэлдэ үргэнөөр толилогдоно.

Соведүүдэй ороной хүтэлбэрилэгшын ерэхэеэ байһан тухай мэдээсэлые монгол арад ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтаба гээд МНРП-гэй ЦК-гай, МНР-эй правительствын орган — «Үнэн» газетын түрүү бэшэг соо хэлэгдэнэ. Советскэ Союзтай эбдэршэгүй, агууехэ хани барисаагаа монгол арад нюдэнэй сэсэгы мэтээр сахижа, али бүхы талаарнь үргэдхэн гүнзэгырүүлжэ байдаг юм. В. И. Ленинэй, Д. Сүхэ-Баатарай эхи табиһан энэ хани барисаан манай ороной һалбаран хүгжэлтын, монгол арадай жаргалта байдалай эшэ үндэһэн болоно гээд газетэ бэшэнэ.

Совет хүндэтэ айлшанай хани ёһоной албанай хэрэгээр ерэлгэ монгол-совет заншалта хани барисаае саашадань бэхижүүлхэ, социалис оронуудай нэгэдэл ба жагсаал улам бата болгохо, бүгэдэ ниитын эб найрамдалые, арадуудай аюулгүй байдалые сахин хамгаалха хэрэгтэ шухала туһа хүргэхэ гээд Монголой ажалшад этигэн найдажа байһанаа мэдүүлнэ гэжэ түрүү бэшэг соо хэлэгдэнэ.

ХАНОЙ

АХА ДҮҮГЭЙ ХАРИЛСАА ХОЛБООН

ТАСС

1974-1975 онуудта Гадаадын оронуудтай хани барисаа ба соёлой харилсаа холбоо тогтоодог совет бүлгэмүүдэй Союзай Вьетнам-совет хани барисаанай бүлгэмтэй харилсаа хэхэ түсэбэй протоколдо гар табигдаба. Энэ протоколой үндэһөөр. ДРВ-гэй байгуулагдаһаар 30 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Советскэ Союзда элдэб хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэхөөр хараалагдана. Тиихэдэ фашизмые Советскэ Союзай һамна бута сохижо илаһаар 30 жэлэй ойдо зорюулжа, Демократическа Вьетнам ехэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ зэргэтэй. Совет талаһаа — Совет-вьетнам хани барисаанай бүлгэмэй Центральна правлениин түрүүлэгшэ, СССР-эй летчик-космонавт Г. С. Титов вьетнам талаһаа — Вьетнам-совет хани барисаанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Нгуен Ван Кинь энэ документдэ гар табяа.

ПТВ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ДРВ-гэй правительствын премьер-министр Фам Ван Донг Совет делегацитай уулзажа, хөөрэлдэһэн байна. Вьетнамай үнэн зүб хэрэгые хододоо дэмжэжэ байһанайнь түлөө тэрэ совет олониитэдэ гүнзэгы сэдьхэлһээ баяр баясхалан хүргэбэ. Манай хоёр ороной, арадуудай, партинуудай, правительствануудай хоорондын агууехэ хани барисаанда хүрэмэ байхые оролдохобди гээд Фам Ван Донг хэлээ.

БАНГКОК

Конституциин проект һайшаагдаа

ТАСС

Таиландын шэнэ конституциин проектые Национальна суглаанай 280 депутат һайшаан абаһан байна. Тиихэдэ зургаан хүн буруушааһан байха юм. Мүнөө конституци король Пумипон Адульядедай һайшаалда табигдаха ёһотой.

Хоёр палататай парламент эмхидхэн байгуулхые Таиландын шэнэ конституцяар хараалагдана. Түлөөлэгшэдэй палата бүгэдэ ниитын һунгалтаар һунгагдаха. харин сенадай гэшүүд королиин зүгһөө томилогдохо байна.

Мүнөө премьер-министр хуулита эрхэ түлөөлэлгэгүй болоо.

АФИНА

Грециин правительство тушаалһаа бууба

ТАСС

Парламентын һунгалтын байгша оной ноябриин 17-до зарлагдаха болоһонтойнь дашарамдуулан, тушаалһаа бууһан тухайдаа Грециин правительство соносхобо.

Һунгалтада бэлэдхэл хэхэ үедэ саг зуурын, албанай кабинет эмхидхэн байгуулагдаха юм.

ВАШИНГТОН

Э. ГЕРЕК США-да ЕРЭБЭ

ТАСС

ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Герек хани ёһоной албанай хэрэгээр эндэ ерэжэ, США-гай президент Дж. Фордтой хөөрэлдөөнүүдые хэжэ эхилбэ. Сагаан байшан соо болоһон уулзалгын үедэ президент Дж. Форд Э. Герегые амаршалхадаа, хөөрэлдөөнүүдэй үедэ уласхоорондын эб найрамдал бэхижүүлхэ асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдаха байна гэжэ мэдүүлээ. Тодорхойлон хэлэхэдэ, энэ шухала хэрэгтэ США- Польшо харилсаа холбоотой юм. Аюулгүй байдалай харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэевропын зүблөөндэ. Түбэй Европодо зэбсэгтэ хүсэнүүдые, зэбсэг хэрэлсэлнүүдые хороохо тухай хөөрэлдөөнүүдтэ манай хоёр орон хабаадажа байна гээд Дж. Форд хэлэбэ. Экономическа харилсаа холбоондо гол анхаралаа хандуулхабди. Польшын шулуу нүүрһэ ехээр малтан абадаг байһан дээрэһээ элшэ хүсэнэй талаар хэлсээ баталха байнабди.

ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Герек харюугай үгэ хэлэхэдээ, США-да ерээд байһан ушарнай уласхоорондын шахардуу шанга байдалай һуларжа байһые үшөө дахин элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ тэмдэглээ. Энэнь бүхы оронуудай, арадуудай үндэһэн эрилтэнүүдтэ, аша туһада харюусана. Хоёр ороной хоорондохи харилсаа холбооe һайжаруулхын тула эндэ ерэһэн байнабди гэжэ Э. Герек хэлэбэ.

ХЕЛЬСИНКИ

А. Карьялайненай мэдүүлгэ

ТАСС

Дэлхэйн хоёрдохи дайнһаа манай ороной гараһан ушар. Финляндиин ба Советскэ Союзай хоорондын хани барисаан, харилсаа холбоон, туһалалсалга тухай договор. Парижда гар табигдаһан эбэй договор Финляндиин түүхын гол шухала шата болоно гээд гадаадын хэрэгүүдэй министр Ахти Карьялайнен хэлэбэ. «Финлянди — Советскэ Союз» гэжэ бүлгэмэй эмхидхэһэн пресс-конференци дээрэ А. Карьялайнен үгэ хэлээ. Финляндиин ба СССР-эй хоорондын хани барисаан, харилсаа холбоон, туһалалсалга тухай договорой бата үндэһэ һуури дээрэ хоёр гүрэнэй хоорондохи холбоо барисаан хүгжэжэ байна гээд тэрэ мэдүүлбэ.

Финлянди Советскэ Союз хоёр һайн хүршэчэр болонхой гээд министр хэлээ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный хани ёһоной албанай хэрэгээр Финлянди ерэхэеэ байһан ушар Финляндиин ба СССР-эй хоорондохи хани барисаае, харилсаа холбооe саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ туһа хүргэхэ гээд этигэжэ байһанаа тэрэ мэдүүлбэ.

ДАМАСК

САР-ай ПРЕЗИДЕНТЫН ҮГЭ

ТАСС

«ООН-ой Аюулгүйн Соведэй тогтоолые бэелүүлжэ, булимтаран эзэмдэһэн араб газар дайдаһаа Израилиин сэрэгүүдые бүрин гаргаад, Палестинын араб арадай эрхэнүүдые мэдэрээд байгаа һаань. Дүтын Зүүн зүгтэ амгалан байдал һэргээгдэхэ юм», — гэжэ САР-ай президент Хафез Асад Урда Вьетнамые сүлөөлхэ Национальна фронтын (НФОЮВ) ЦК-гай Президиумэй Түрүүлэгшэ, Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын Зүбшэлэлгын Соведэй Түрүүлэгшэ Нгуен Хыу Тхогой хүндэлэлдэ эмхидхэгдэһэн сайлалга дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ.

Дүтын Зүүн зүгтэ амгалан байдал һэргээхын тула Израиль ехэ оролдолго гарганагүй гэжэ президент тэмдэглэбэ.

Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын Зүбшэлэлгын Соведэй Түрүүлэгшын хани ёһоной албанай хэрэгээр манайда ерэлгэнь хоёр ороной арадуудай хоорондохи харилсаае улам үргэдхэлгэдэ нүлөөлхэ гээд найдажа байһанаа Сириин президент мэдүүлээ.

НЬЮ-ИОРК

ООН-ой Генеральна Ассамблейн сесси

ТАСС

Экономическа харилсан туһалалсалгын Соведэй Генеральна Ассамблейдэхи эрхэнүүд ба уялганууд тухай шэнэ асуудалые эндэ боложо байгаа XXIX сессиин зүблэхэ зүйлдэ оруулхые ООН-ой Генеральна Ассамблей тогтоогоо. 11 социалис ороной, эдэнэй дунда Советскэ Союзай үүсхэлээр энэ асуудал табигдаһан байна. Уласхоорондын харилсаа холбоондо тус эмхиин ехэ үүргэтэй боложо байһан дээрэһээ Генеральна Ассамблейдэ Экономическа харилсан туһалалсалгын Соведэй эрхэнүүдые, уялгануудые мэдэрхэ шухала гээд ООН-ой Генеральна секретарьта эльгээгдэһэн бэшэг дотор хэлэгдэнэ.

КИЕВҺЭЭ холо бэшэ Киев—Харьков гэһэн дардам харгы дээрэ Японой зарим фирмэ болон компаниинуудай проектээр ба хабаадалгатайгаар баригдаһан автомобильнуудта бензин хэдэг юрэ бусын станци анхарал татана. Жолоошод нюдэндэ дадал болоһон бензоколонконуудые эндэ харахагүй. Бензоколонконуудай орондо хоёр пүмпэдэгэр цистернээр оройлогдоһон үндэр түмэр фермэ тодхоотой. Диспетчерэй кнопкэ дарамсаар бензин гоожуулха пистоледүүдтэй шланганууд доошоо бууна. Телевизионно түхеэрэлгын ашаар диспетчер бензин хэдэг станциин бүхы газарые хаража байха аргатай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: автомобильнуудта бензин хэдэг станциин юрын түхэл.

ТАСС-ай фотохронико.

Спорт

ТОБШО ҺОНИН

☆ «Спартак» бүлгэмэй тамаралгын станци шадар суббото, амаралтын үдэрнүүдтэ спортсменүүд олоороо сугларжа, «Бултадаа ГТО-гой нормо тушааяа!» гэһэн уряа доро хүнгэн атлетикээр мүрысөөнүүдые үнгэргэжэ байдаг. Жэшээнь, үнгэрэгшэ амаралтын үдэр 200-һаа дээшэ спортсмен сугларжа, урилдаһан байна. Мүнөө тус бүлгэмэй 3000 хүн ГТО-гой бүхы нормо тушаанхай, шэнэ значок үбсүүн дээрээ зүүжэ ябадаг болонхой.

☆ Мүн «Урожай» бүлгэмэй 8000-һаа дээшэ спортсмен ГТО-гой шэнэ нормо тушаагаад байнхай. Бүлгэмэй эрхимэй эрхим гэгдэһэн спортсменүүд Центральна Соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө Ставрополь хотодо эхилһэн мүрысөөндэ хабаадалсана. Республикын нэрэ солые Владимир Цыренов, Михаил Думнов, Александр Пелепягин, Александр Шульгин, Анна Галсанова гэгшэд хамгаалхаар ошонхой.

☆ Буряадай хүдөө ажахын институдай бүхэшүүл дүрэ буляалдалгаар бүхэсоюзна мүрысөөндэ хабаадалсаха болобо. Буряадай АССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ тус институдай физическэ хүмүүжүүлгын кафедрые даагша, СССР-эй спортын мастер Виктор Баймеев, студентнэр, мастерта кандидадууд Сергей Самбуев, Владимир Цэдашиев, Гармажаб Цыренов, Илья Гармаев гэгшэд оруулагдаһан байна.

М. БОРИСОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэх хуудаһанда. «Профсоюзуудай тоосоон ба һунгалта» — түрүү бэшэг. «Нуга сабшалан һайжаруулха хоёр һара» гэһэн ниитэ гаршаг доро мэдээсэлнүүд үгтэнэ. «Агууехэ Октябриин угтамжада» — суглуулбари. «Эзэн бусаар» — шүүмжэлхы корреспонденци.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Ажалай бүтээсын ургалта юунһээшье шухала зүйл» — КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой пленумһээ. Аймагай газетэнүүд мэдээсэнэ. Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаһанда. «Ниитэ нэгэн бүлэ соо» — Молдавиин ССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо». ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Театр болон үхибүүд» — Г. Бельгаев болон А. Петрунинай статья. «Хирургнууд халдабарита үбшэнтэй тэмсэнэ» — элүүр энхын албан. Нютагай һонинууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 14.35 — «Зураг бүхэндэ — наран» (үнгэтэ). 14.50 — Һүүлэй һонин. 15.00 — Молдавич ССР-эй ба Молдавиин Коммунис партиин байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо. «Хэтын хэтэдэ — нэгэ бүлэ соо». Документальна фильмүүдэй программа. 17.15 — 17.25 — Забһарлалга. 17.25 — «Үнгэрһэн сагай киносентэнүүд». «Её путь» — уран һайханай фильм. 18.30 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 18.55 — Молдавиин ССР-эй ба Молдавиин Коммунис партиин байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан Молдавиин Коммунис партиин Центральна Комитедэй, Молдавиин ССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай заседани.

УНШАГШАДТА һонирхолтой байхат

ГРУЗИИН САЙ

МАНАЙ ОРОН дотор гуулагдадаг сайн 97 ... центнь Грузиин ССР-тэ ... даг байна. Энэ жэлдэ рес... лика 302 мянган тонно ... һайн сортын сайн набшаһа ... рэндэ худалдажа, түсэбтэ ... дэхи табан жэлэй һүүл ба... хараалагдаһан хэмжээндэ ... рэбэ. Энэнь 75 мянган то... продукци болоно. Эды ... сай Грузида түрүүшын ... ургуулагдан хүряагдаа.

Сай хадаа хүнэй бэеэ ... аша туһатай ундан бол... Тэрээн соохи С ба Р вита... нууд элдэб халдабарита ... шэнгүүдһээ хүнэй бэе ма... дые һэргылдэг, шуһанай ... бэхижүүлдэг байна.

Хитад, япон, энэдхэг, ... лон сай эртэ урда сагһаа ... шо ургуулагдадаг юм. ... тиихэдэ грузин сай энэ та... эгээл һаяын болоно. Гэбэ... тэрэ дэлхэйн дэлгүүр дээрэ ... гэнөөр мэдээжэ болон... Польшо, Чехословаки, Ру... Венгри, ГДР, ФРГ, Мар... Австри, Бельги болон ... грузин сай ехээр худалд... абадаг. Сай уулгаар ... дэлхэй дээрэ түрүү ... эзэлнэ.

Хэрбээ 50 жэлэй урда Грузи жэлдээ ойролоо ... тонно сай тарижа ургуул... байһан һаа, харин 1973 ... 289000 тонно сай хүрэ... абаба. Гушаад онуудта ... участогуудтань гектар бүр... 300—400 килограмм ур... үгэдэг байгаа һаа, харин ... нөө Грузиин түрүү совхоз... гектарһаа дунда зэргээр ... тонноһоо дээшэ, зарим ... хынууд гектар дээрэһээ 10 ... но ургаса абана.

Сайн набшаһа хүряадаг ... картвело» гэжэ дэлхэй дээр... түрүүшын комбайн эндэ ... тээгдэжэ, олоной анхарал ... гаа һэн. Ургаса ургуулан ... ряаха агротехникын шэнэ ... рим тогтоогдоо. Академик ... ния Бахтадзе түрүүтэй эр... тэ-селекционернүүдэй эр... ажалай ашаар хүйтэндэ тэс... гэй сортнууд бии болгогд... байна.

Эрдэм-шэнжэлэлгын хоёр ... түб—сай ба субтропигой ... малнуудай институт, сайн ... мышленностиин институт ... эида хүдэлдэг юм. Бүрин ... мадаар хангагданхай 80 ... рикада сай үйлэдбэрилэ... бүйлуулагдадаг.

НУУРНУУДАЙ ДОМО...

ЗЕРАВШАНАЙ дабаа... хангил хабсагайта хүнд... долоон нуур бии. Эдэ ... нуудай түд бүхэниинь өө... домогтой юм гэжэ Тадж... аман зохёол суглуулагш... Рашна Поен гэжэ тосх... ажаһуудаг 80 наһатай ... Расуловай хөөрөөнһөө бэш... абаһан байна.

Хазо-Чашма мянган б... гэжэ далайн нюруу һаа ... 2400 метр үндэртэ байдаг ... рүүшын нуурые арад зон ... лэһэн байгиа. Газар доро... олон тоото булаг сорг... хаяжа байдаг юм. Эрдэмт... һанамжын ёһоор, газар доро... булагууд иимэ ехэ нуур ... рэм бии болгожорхиһон бай... Эрхэ сүлөөдэ дуратай ... уулын хүнүүд Александр ... кедонскиин сэрэгүүдтэ ... гүүгээр тэмсэхэдээ, эндэ ... хэг зоригтойгоор унаһан ... гээд үльгэр домог соо хэл... дэг. Зеравшанай сэсэглиг ... руу орохо замыень хаа... энэ хабшал хүндые бүлш... рагшад гаталан дабажа ш... багүй. Гэбэшье эхэнэр... үй-хай боложо, нюдэнһөө ... лай ехэ нулимса дуһаахад... эндэхи ехэ хонхосог дүүр... һэн байгаа. Иигэжэ Ха... Чашма гэжэ нуур бии б... юм гэжэ хэлсэдэг.

Эмирэй үлдэн намнаһан ... жигай агууехэ поэт Ру... Соя гэжэ нэрэтэй нуурай ... гэдэхи саад соо ходо ... амардаг байгаа гэжэ урда... һаа хойшо дамжан ерэһэн ... мог дурдалганууд соо хэл... дэг байна. Эндэ тэрэ го... шаг, уран хурса шүлэг... бэшэһэн байха юм.

(АПН—ТАСС)

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр нэгэ ... нэгэ сэлмэжэ байха, ... шадарай хойто нютаг... багахан саһан ... Секундын 3—7 метр ... сэтэйгөөр баруун ... һалхилха. Температура ... хойто аймагуудаар ... Байгал шадарай хойто ... гуудаар 0—5 градус ... Улаан-Үдэдэ һүниндөө ... градус хүйтэн, үдэрын ... градус дулаан болохо.

Редакторай орлогшо М. Н. НИМА...

□«БУРЯАД ҮНЭН»□ 197[illegible] оной октябриин 11. □ 4 дэхи хуудаһан □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-03671. Заказ №[illegible]